

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane



TEZĂ DE DOCTORAT

*De la metaforele obsedante la construcția
mitului personal în scrierile lui Marin Preda*

**Doctorand,
Ovidiu MARCU**

Conducător științific,

Prof.Univ.Dr. Eugenia Simona Antofi

Seria U2: Filologie-Română Nr. 25

GALAȚI

2020

IOSUD – UNIVERSITATEA „DUNĂREA DE JOS” DIN GALAȚI

Școala doctorală de Științe Socio-Umane



TEZĂ DE DOCTORAT

*De la metaforele obsedante la construcția
mitului personal în scrierile lui Marin Preda*

Doctorand,

Ovidiu MARCU

Conducător științific,

Prof.Univ.Dr.Eugenia Simona Antofi

Comisia de îndrumare

**Prof.Univ. Dr. Doinița Milea
Prof.Univ. Dr. Nicoleta Ifrim
Lect. Univ. Dr. Laurențiu Ichim**

Seria U2: Filologie-Română Nr 25

GALAȚI

2020

Cuprins

ARGUMENT.....	6
Capitolul I <i>Conceptualizări teoretice și metodologice asupra psihocriticii.....</i>	11
1.1 Psihocritica - definiții, etape procedurale. Inovație interpretativă și limite ale metodei. Vecinătăți și înrudiri metodologice.....	11
1.2 Exercițiu interpretativ psihocritic în spațiul românesc de cultură.....	20
Capitolul II <i>Direcții ale receptării critice a scrierilor lui Marin Preda.....</i>	27
2.1. Receptarea critică antedecembristă-texte cu potențial de <i>revizuire</i> postdecembristă.....	27
2.1.1. „Întâlnirea din Pământuri”.....	28
2.1.2. „Ana Roșculeț”.....	33
2.1.3. „Moromeții”.....	37
2.1.4. „Intrusul”.....	47
2.1.5. „Delirul”.....	53
2.1.6. „Cel mai iubit dintre pământeni”.....	61
2.2. Receptarea critică postdecembristă. Polemici, contestări și re-considerări critice.....	70
2.2.1. „Întâlnirea din Pământuri”.....	72
2.2.2. „Ana Roșculeț”.....	79
2.2.3. „Moromeții”.....	89
2.2.4. „Intrusul”.....	96
2.2.5. „Delirul”.....	103
2.2.6. „Cel mai iubit dintre pământeni”.....	112
Capitolul III <i>Metaforele obsedante prediene-exercițiu interpretativ preliminar.....</i>	123
3.1. Malaria – suferința copilăriei.....	123
3.2. Nevroza – obsesia tinereții.....	130
3.3. Fascinația erosului. De la erotismul latent la violența erotică.....	137
3.4. Figura tatălui. Constituirea mitului paternității.....	147
Capitolul IV <i>Destin și subdestin în opera lui Marin Preda.....</i>	160
4.1. Fixarea începuturilor simbolice-personajele sub semnul onomasticii.....	160
4.2. „Întoarcerea fiului rătăcitor” – cale simbolică a căutării de sine.....	194
4.3. Între traiectoria destinului și devierile subdestinului-Călin Surupăceanu și Victor Petrini.....	202
4.4. „Viața ca o pradă” –(re)povestirea vieții unui prozator exemplar.....	219
4.5. Fețele predestinării.....	227
4.5.1. Copilăria.....	229
4.5.1.1. Școala.....	230
4.5.1.2. Miracolul lumilor imaginare.....	235
4.5.1.3. „Blegeala”.....	238

4.5.1.4. Frigurile.....	244
4.5.1.5. Sub semnul șopârlei – destinul celui ales.....	252
Capitolul V Sub semnul destinului-coordonate ale operei și vieții scriitorului.....	266
5.1. Ipostazele iubirii.....	267
5.1.1. Iubirea magică.....	267
5.1.2. Iubirea tragică.....	273
5.1.3. Iubirea proteică.....	279
5.1.4. Iubirea statornică.....	288
5.1.5. Iubirea inițiatoare.....	294
5.2. Obsesia triumfiurilor erotice	304
5.2.1. Ritualul confruntării virile.....	306
5.2.2. Triunghiul erotic din perspectiva anamnezei recuperatorii....	318
5.3. Femeile din viața lui Marin Preda și impactul lor asupra creației.....	334
5.3.1. „Marele singuratic” sau eliberarea de complexe afective ale trecutului.....	335
5.4. Tema de eșec-ipostaze simbolice și relevanța acestora.....	352
5.4.1. Pășania ca semn al destinului.....	354
5.4.2. Retragera în pădure- pădurea ca metaforă a spaimelor.....	359
5.4.3. Parabola tăietorului de lemne și obsesia marginalizatului....	364
5.4.4. Nevroza sau criza existențială a pierderii de sine.....	369
Capitolul VI Literatura în prelungirea biografiei – „Viața ca o pradă” și „Delirul”.....	378
6.1. „Viața ca o pradă”și „Delirul”	379
6.1.1. De la biografie la ficțiune.....	379
6.1.2. Resorturile (auto)biografice ale ficțiunii.....	387
6.2. Experiența jurnalistică a prozatorului Marin Preda.....	392
6.3. În lumea Moromeților dezlăcuți.....	400
Capitolul VII Marin Preda-omul și opera.Repere ale mitului personal.....	413
7.1. Din nou despre mitul personal-o definiție succintă.....	413
7.2. Treptele împlinirii destinului sub semnul Cărții.....	414
7.3. Familia-între întemeiere și risipire simbolică.....	422
7.4. Mitul personal- câteva re-adnotări conclusive.....	426
CONCLUZII.....	438
BIBLIOGRAFIE.....	447

De la *metaforele obsedante* la construcția *mitului personal* în scrierile

lui Marin Preda

Rezumat

Cuvinte-cheie: *Marin Preda, Charles Mauron, psihocritica, metafore obsedante, mit personal, paraliteratura, hermeneutică, biografia scriitorului, receptare critică, malaria, nevroza, fascinația erosului, figura tatălui, destin și subdestin*

Cercetarea noastră are în vedere complexitatea binecunoscută a operei lui Marin Preda, scriitor de prim rang al prozei noastre contemporane, despre care s-au scris, deja, volume întregi, articole și studii care s-au adunat într-o istorie ea însăși fascinantă a receptării textelor propriu-zis literare și a celor situate, o vreme, la frontiera literaturii cu paraliteratura – în speță, memorialistica sub toate formele ei. În acest context, poate prea puțin favorabil unei noi cercetări despre omul Preda și opera sa, ceea ce ne propunem este să identificăm elementele care țin laolaltă construcția textuală de ansamblu a acestui prozator de mare talent, nucleele de semnificație cu arie largă de acoperire, simbolurile, reprezentările, imaginile și mai ales proiecțiile care duc, de la operă, la biografia omului, recognoscibile în majoritatea scrierilor lui Marin Preda. Intenționăm, altfel spus, ca, recurgând, în principal, la instrumentarul psihocriticii, să purcedem la a descoperi resorturile comune ale existenței și ale operei lui Marin Preda, modalitățile prin care detaliul biografic revelator pentru destinul ulterior al scriitorului, pățaniile din copilărie, crizele adolescente, inițierea erotică și etapele ulterioare ale sondării resurselor nebănuite ale feminității, văzute ca element de echilibru, reper existențial obligatoriu și condiționare a creației, experiențele de tot felul s-au transferat în ficțiune, în construcția personajelor, a tramei narative și a semnificațiilor parțiale sau de ansamblu ale textelor literare care i-au adus scriitorului consacarea.

Departate de a opta pentru un biografism anacronic, vom evidenția relația de reciprocă nutrire a operei prin om și a omului prin operă, asociind, totodată, arsenalului specific psihocriticii, așa cum o teoretizează Charles Mauron, în studiul său, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, instrumente de analiză cu deschidere spre tematism, psihanaliza freudiană, jungiană, simbolistică, date de istorie literară și de hermeneutică a textului, în scopul de a preveni, ori de a compensa limitele intrinseci ale psihocriticii și mai ales de a evita acomodarea corpusului literar la o metodă anume, adică a flexibiliza analiza în raport cu specificitatea obiectului complex de analizat. Mai mult decât atât, am inclus în demersul nostru texte relativ puțin cunoscute și valorizate de către critica de specialitate (precum jurnalul sau singura poezie a lui Preda), critică preocupată, mai cu seamă, de marile cărți ale prozatorului. Pe fondul studiilor critice - unele dintre acestea deja clasicizate, care au în vedere opera lui Marin Preda, datorate lui Eugen Simion, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Alexandru Paleologu, Liviu Petrescu, Marian Popa,

Alexandru Protopopescu, Lucian Raicu, Cornel Regman, Mihai Ungheanu, Cornel Ungureanu, Mircea Zăciu etc., etc., prea binecunoscute ca să le mai menționăm aici, explicit, ceea ce propunem este o lectură în doi timpi, simultană, a textelor în mod evident condiționate și elaborate prin raportare directă la biografia scriitorului, și a textelor propriu-zis ficționale, o suprapunere a tuturor acestora pentru a identifica elementele comune, raportabile la un *mit personal* care să dea seamă, simultan, de specificitatea profilului creator și uman al lui Marin Preda.

Cercetarea se organizează, așadar, pe două paliere – o componentă teoretico – metodologică – în capitolul *Capitolul I. Conceptualizări teoretice și metodologice asupra psihocriticii*, care se regăsește la nivelul unor considerații teoretice preliminare, orientate către *Psihocritica – definiții, etape procedurale. Inovație interpretativă și limite ale metodei. Vecinătăți și înrudiri metodologice*, ca și la nivelul unui *Exercițiu interpretativ psihocritic în spațiul românesc de cultură* axat, în principal, pe demersul propus de Ovid S. Crohmălniceanu în *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*. Și o componentă care se apleacă asupra specificității scrierilor lui Marin Preda și care debutează cu o obligatorie trecere în revistă a principalelor opinii critice asupra acestora. Capitolul al doilea, intitulat *Direcții ale receptării critice a scrierilor lui Marin Preda*, își asumă, cu toate riscurile implicate, o perspectivă selectivă asupra operelor publicate de acesta, reținându-le doar pe acelea care au făcut obiectul unor revizui, polemici și dispute postdecembriste ce au pierdut din vedere, în opinia noastră, dimensiunea estetică decisivă pentru o eventuală ierarhizare a acestor scrieri, insistând, deloc potrivit, pe așa-zisele acte de pactizare ideologică cu puterea politică dictatorială, de care s-ar fi făcut vinovat scriitorul. Relevanța acestor texte, în raport cu impactul regimului politic antedecembrist asupra scriitorilor, asupra literaturii și asupra lui Preda însuși ni s-a părut demnă de luat în calcul. Motiv pentru care ne-am oprit asupra volumului „Întâlnirea din Pământuri”, a controversatei nuvele „Ana Roșculeț”, precum și asupra romanelor „Moromeții”, „Intrusul”, „Delirul” și „Cel mai iubit dintre pământeni”, privite în diacronia ante și postdecembristă a receptării lor critice.

Capitolul al treilea - *Metaforele obsedante prediene – exercițiu interpretativ preliminar* - se apleacă, într-un exercițiu de psihocritică aplicată, asupra textelor de dimensiuni mici ale prozatorului, însă cu deschidere obligatorie spre textele de mari dimensiuni, în scopul identificării principalelor constante și simboluri ale universului imaginar al lui Preda, nutrit de resorturile biografice pe care analiza de acest tip le scoate la iveală. Rezultă, astfel, următoarele repere: *Malaria – suferința copilăriei, Nevroza – obsesia tinereții, Fascinația erosului. De la erotismul latent la violența erotică, Figura tatălui. Constituirea mitului paternității*. Odată identificate, aceste repere se vor regăsi, într-o analiză extinsă, dezvoltată, amplificate și exemplificate cu toate variațiile pe care le înregistrează, în corpusul de texte care face obiectul demersului de cercetare desfășurat în capitolele patru, cinci, șase și șapte ale prezentei teze.

Capitolul al patrulea stă sub semnul unor termeni specifici concepției despre literatură, creație și relevanța actului de a trăi într-o lume adesea neprielnică, *nerăbdătoare* cu oamenii, de care Preda însuși se va fi atașat – *destin* și *subdestin*. Direcțiile de concretizare a destinului și a subdestinului destabilizator asupra cărora ne-am oprit acoperă simbolistica complexă a onomasticii la care recurge prozatorul pentru a da o coloratură distinctă fiecărui personaj, de la începuturile ființării lui în ficțiune - *Fixarea începuturilor simbolice – personajele sub semnul onomasticii*, relevanța cunoscutei parabole a fiului răătăcitor, ca semn simbolic al căutării de sine ce se realizează pe coordonatele cunoscute din biografia lui Preda – natura atipică a acestui fiu de țăran care își dorește să învețe carte și să devină învățător, să se despartă de familia sa și de sat pentru a-și căuta rostul propriu în viață, transferate aproape tuturor personajelor masculine care populează scrierile de ficțiune propriu-zise ale prozatorului. Se adaugă, aici, subcapitolul dedicat *Fețelor predestinării*, adică acelor mărci care, traversând etapele firești ale formării unui adult dau seamă de natura cu totul particulară a copilului care, numindu-se Marin sau Niculae, parcurge în felul său propriu etapele copilăriei, ale tinereții școlare, dovedindu-se a sta fundamental sub semnul magic al șopârlei prevestitoare a soartei sale deosebite, al fascinației exercitate asupra lui de lumile imaginare create prin cuvântul rostit sau scris, dar și sub cel al frigurilor sau al *blegelii* simbolice. Figura tutelară, dominatoare – dar deloc castratoare – a tatălui, în toate ipostazele scripturale pe care le îmbracă, în texte redactate la momente diferite ale vieții scriitorului, acoperă, cu umbra ei protectoare și cu forța unui model spiritual în sens absolut, toate etapele care țin de biografia reală și de cea simbolică a personajelor masculine de tip *alter-ego* auctorial, și toate textele care le poartă. Se adaugă, aici, o perspectivă comparativă asupra destinului simbolic similar, deviat de întâmplări grave, în virtutea fețelor unui subdestin insistent potrivit, care îi poartă pe Călin Surupăceanu și pe Victor Petrini de-a lungul istoriei proprii, tragice, și îi târăște, totodată, în siajul Istoriei potrivnice, insensibile la tribulațiile erotice, afective ori de natură profesională ale celor doi. În acest context, „*Viața ca o pradă*” – *(re)povestirea vieții unui prozator exemplar* reprezintă un corolar cu suport biografic al destinului celor două personaje reprezentative pentru ideea de eșec personal, obligatoriu în raport cu comandamentele unei lumi care funcționează după reguli anapoda.

Capitolul al cincilea deschide mai multe direcții de analiză situate *Sub semnul destinului – coordonate ale operei și vieții scriitorului*. Este vorba despre *Ipostazele iubirii* – iubirea magică, iubirea tragică, iubirea proteică, iubirea statornică, iubirea inițitoare, care suprapun datele specifice unor personaje feminine binecunoscute, de la primele zvâcniri ale erosului adolescentin la iubirea care se închide în moarte – Simina, sau care acaparează, destructurează și, apoi, abandonează într-o goană continuă după noi cuceriri – Matilda, la iubirea ce depășește orice obstacol și rămâne mereu egală sieși, chiar ignorată fiind – Marioara Fântână. La toate acestea se adaugă secvențele corelative din proza scurtă a lui Marin Preda, cu personaje al căror statut textul itinerant și, în egală măsură, simbolic, rezultă din

suprapunerea insistentă a textelor care le poartă și care rezonază în ansamblurile epice de mari dimensiuni – romanele, precum și corelativele lor din textele cu miză și sursă autobiografică evidentă.

Tot aici, *Obsesia triumphiurilor erotice* desenează, în siajul textelor suprapuse de analiză, coordonatele simbolice ale scenariilor confruntărilor virile necesare atribuirii femeii doar către un bărbat care o revendică și o cucerește, în felul acesta, ritualic, pe coordonatele patriarhale ale unei comunități rurale sau ale uneia citadine, la fel de capabilă să justifice astfel de competiții. Într-o abordare ce are în vedere *Triumphiul erotic din perspectiva anamnezei recuperatorii*, analiza urmărește corelațiile dintre experiențele erotice prin care trec personajele masculine ale lui Preda, în devenirea lor, și tribulațiile amoroase, modalitatea de cucerire a femeii dorite, aventurile matrimoniale cu urmări evidente - pozitive – a se vedea funcția regenerator – stimulativă a Aurorei Cornu, sau cea spiritual-educativă a Soranei Țopa, ori negative - asupra activității creatoare a prozatorului. În această ordine de idei, subcapitolul intitulat *Femeile din viața lui Marin Preda și impactul lor asupra creației vine să clarifice o serie de aspecte subiacente ultimei observații. Ultima parte a acestui capitol, în continuarea și nuanțarea analizei efectuate asupra impactului avut de prezențele feminine din viața lui Preda asupra destinului său de scriitor, Teama de eșec – ipostaze simbolice și relevanța acestora, își subsumează repere obsesionale ale scriiturii precum Pășania ca semn al destinului, Retragera în pădure - pădurea ca metaforă a spaimelor, Parabola tăietorului de lemne și obsesia marginalizatului, Nevroza sau criza existențială a pierderii de sine.*

Capitolul al șaselea, *Literatura în prelungirea biografiei – „Viața ca o pradă” și „Delirul”*, pune față în față primul roman, văzut ca traseu simbolic, dirijat *de la biografie la ficțiune*, cu cel de-al doilea, responsabil de *resorturile (auto)biografice ale ficțiunii*. În acest fel sunt evidențiate, prin specularitate reciprocă, evenimente care au marcat fundamental nu doar destinul prozatorului, ci și pe acela al întregii umanități – dictatura antonesciană, rebeliunea legionară, războiul. Subcapitolele care așează explicit, în interiorul evenimentelor, personajele care poartă cu ele date reperabile biografic, care trimit direct la autor, sau pe acesta însuși, respectiv *Experiența jurnalistică a prozatorului Marin Preda și În lumea Moromeților dezrădăcinați* completează imaginea de ansamblu a operei, a epocii și a omului care o privește și o judecă.

Ultimul capitol, al șaptelea, propune o sinteză asupra datelor care ajung să compună, finalmente, un *mit personal* distinct, în care componenta profesională - dorința de a fi scriitor, avatarurile acesteia, etapele care au jalonat destinul de scriitor al lui Preda, resursele creatoare de care dau dovadă unele dintre personajele sale, capabile să scrie pentru a-și domoli obsesiile, și cea sentimentală - iubirile și deziluziile conjugale, rezonază una în cealaltă și compun, sub auspiciile mitului reconfortant al tatălui, ale încrederii mereu reînnoite într-o utopică – totuși – armonie cu ceilalți și cu sine prin iubire, sub semnul Cărții și al familiei, profilul unui scriitor – Marin Preda.

Complexitatea omului Marin Preda și a operei în spatele căreia se ascunde printr-o multitudine de personaje care își asumă statutul de *alter-ego* al scriitorului m-a determinat să recurg la strategii diferite de lectură pentru a identifica profilul camuflat în hățișul de înțelesuri al textelor, pornind de la ideea că omul care a scris opera este la fel de fascinant ca aceasta. În viziunea unui scriitor de tipul lui Preda opera nu poate fi decât o prelungire firească a unor experiențe trăite de-a lungul vieții, iar rezultatul acestor „pățanii”, puse pe seama unor personaje care redau cu fidelitate trăirile autorului pot trece, după un exercițiu de transfigurare a identităților, în corpul textului ficțional.

Dificultatea realizării profilului identitar al omului Marin Preda, pornind de la textele scriitorului Marin Preda, m-a determinat să recurg la metoda psihocritică, singura capabilă să evidențieze, prin suprapunerea textelor și confruntarea ulterioară cu datele biografice, coordonatele care au marcat de-a lungul timpului destinul prozatorului și au ajutat la descifrarea *mitului său personal*. Exercițiul acesta de re-lectură în grilă psihocritică a vizat întreaga operă a lui Marin Preda, scrisă în diferite etape ale devenirii scriitorului pentru a reliefa caracterul obsesiv al cuvintelor și al sintagmelor recurente.

Re luarea obsedantă a unor cuvinte sau a unor structuri lingvistice în texte literare sau non-literare a făcut să apară cu evidență caracterul inconștient al acestora în momente sau situații care au marcat existența viitorului scriitor. Două dintre ele – malarie și nevroză – petrecute în copilăria și tinerețea lui Marin Preda, s-au transformat în *metafore obsedante*, scoțând la iveală teama în fața morții, în cazul primei afecțiuni sau teama de a nu se putea vindeca, în cazul suferinței psihice. În subconștientul omului Marin Preda cele două evenimente traumatizante s-au întâlnit într-un moment nevralgic pentru psihicul scriitorului – despărțirea de Aurora Cornu, fapt care a condus la apariția unui blocaj creator și la spitalizarea pentru tratarea de nevroză astenică. În plan funcțional, depășirea acestei crize existențiale s-a concretizat prin publicarea romanului „Risipitorii”, romanul ieșirii din criza conjugală și al vindecării de boala care îi angoasa ființa.

Metoda psihocritică nu epuizează în totalitate registrele interpretative ale textului și nici nu propune o soluție exhaustivă a operei supuse demersului critic, oferind, în schimb, modalitatea de a recupera personalitatea ascunsă a scriitorului pornind de la text și nu de la biografia acestuia. Este motivul pentru care, în cercetarea întreprinsă aici, am îmbinat psihocritica cu psihanaliza, cu tematismul și cu datele de istorie literară. De altfel, Charles Mauron însuși recunoștea limitele metodei psihocritice, afirmând că interpretarea mitului personal nu presupune explicarea întregii opera a scriitorului: „A interpreta mitul nu înseamnă a explica opera întreagă. În schimb, limitându-mi astfel studiul de procese inconștiente (asociații involuntare și structuri obsedante) regăsim dreptul și datoria de a le interpreta ca atare”.¹

¹ Charles Mauron, „De la metaforele obsedante la mitul personal”, p. 219

Organizarea cercetării, structurată în șapte capitole, a urmărit, începând de la delimitările conceptuale ale metodei psihocritice, direcțiile de receptare critică, formarea *metaforelor obsedante*, *destinul* și *subdestinul* în romanele prozatorului, iubirea sau viața sub semnul destinului, literatura în prelungirea biografiei, având ca finalitate identificarea și interpretarea *mitului personal* în scrierile lui Marin Preda.

Capitolul despre receptarea critică a condus la ideea că opera lui Marin Preda a fost interpretată în mod diferit, în funcție de contextul politic în care s-a produs. Înainte de anul 1989, discursul critic s-a conformat canoanelor ideologice ale partidului unic, care cerea ca interpretarea textelor literare să se facă exclusiv prin grila realismului socialist, iar textele lui Marin Preda sunt trecute prin sita acestui unic canon de receptare. Cercetarea efectuată m-a determinat să constat că un roman precum „Delirul”, spre exemplu, este interpretat cu aceleași mijloace critice rudimentare ca în cazul unei scrieri conjuncturale, cum este „Ana Roșculeț”, stârnind același tip de iritare a criticii aservite pentru încălcarea cerințelor ideologice obligatorii.

După anul 1989, receptarea critică a textelor lui Marin Preda a intrat într-o altă zodie nefastă – aceea a contestării prozatorului pentru concesiile făcute regimului comunist. Acuzațiile se îndreptau mai cu seamă asupra dimensiunii umane a sciitorului, vulnerabile în fața istoriei, ocultându-se în mod premeditat dimensiunea spirituală a personalității sale, reflectată în operă. Se omitea, astfel, cu bună știință, contextul istoric anterior pentru care prozatorul Marin Preda era făcut răspunzător, în timp ce secvențe din opera sa, scoase din context, erau interpretate tendențios pentru a justifica ipotezele critice eronate în mod premeditat. Volumul al doilea al romanului „Moromeții”, „Delirul”, „Cel mai iubit dintre pământeni” sunt textele pe marginea cărora au fost emise judecăți critice nefondate, venite din partea unor critici literari care, în alt moment istoric și politic, evaluaseră diferit romanele respective.

Referindu-se la perioada anilor `60 -`70, Simona Popescu este de părere că scriitorii acestui interval sunt interesați de relația omului cu societatea și mai puțin de conceptul de autenticitate, care constituia preocuparea scriitorilor interbelici: „Dacă obsesia scriitorilor interbelici era autenticitatea, aceea a scriitorilor anilor `60 -`70 va fi puterea. Dacă pentru interbelici erau interesante valorile personale, valorile intimității, pentru postbelicii la care mă refer aici interesant e socialul, omul în relație cu societatea”.² În aceeași situație se află, în viziunea autoarei, și Marin Preda, care, după mărturisirea lui din „Imposibila întoarcere”, nu își propune să scrie o literatură confesivă: „De pildă, Marin Preda își impune să nu scrie o literatură a mărturisirii («timpul mărturisirii» se consumase în perioada interbelică). (...) Confesiunea – căluțul de bătaie al interbelicilor – n-ar fi altceva, în noile condiții istorice, decât o formă de evazionism”.³

² Simona Popescu, „Autorul, un personaj”, p. 103

³ Ibidem.

Analiza capitolului despre metaforele obsedante din textele lui Marin Preda m-a ajutat să identific o adevărată rețea de imagini recurente, formate din cuvinte dispersate în text, care fac trimitere în mod involuntar la un fapt sau la un eveniment din trecutul scriitorului de care acesta nu este conștient în totalitate. Utilizând metoda psihocritică a lui Charles Mauron, am suprapus textele scrise de Marin Preda în diferite etape ale vârștelor sale biologice și am descoperit că malară, nevroză, erosul și figura tatălui formează *metaforele obsedante* în jurul cărora se creează, în subconștientul scriitorului, un ansamblu de imagini care converg spre două momente ale existenței: copilăria și tinerețea autorului.

Pentru psihanaliza lui Freud, nevroză îmbracă alte accepții decât cele din terminologia medicală, întrucât ea oferă informații preliminare despre personalitatea creatorului. În eseu „Nevroză și psihoză”, din volumul „Psihologia inconștientului”, Freud stabilește diferența genetică dintre nevroză și psihoză: „...diferența genetică, probabil cea mai importantă dintre nevroză și psihoză: nevroză ar fi rezultatul unui conflict între Eu și Se-ul său, psihoză însă, începutul analog al unei asemenea tulburări în relațiile dintre Eu și lumea exterioară”.⁴

Gilbert Durand vede în inconștientul psihic despre care vorbește Freud un „rezervor concret al oricărei biografii a individului, păstrător al tuturor cauzelor psihice «uite»”.⁵ Malaria care a secondat copilăria lui Marin Preda este prima dintre aceste „cauze psihice uitate”, care revine de fiecare dată în subconștientul scriitorului chiar și după ce omul se vindecă de boală. Rămăsa ca o fixație în structurile adânci ale ființei, malară îi creează omului Marin Preda un complex thanatic, pe care îl va reactiva involuntar de fiecare dată atunci când organismul lui va da semne de vulnerabilitate. Textele sale literare și de frontieră se fixează tocmai pe aceste temeri interioare de care încearcă să se elibereze prin scris, într-un exercițiu defulator de exorcizare a suferinței cauzate de malară și de amintirea ei.

Personajele din textele de tinerețe și maturitate asupra cărora autorul proiectează involuntar crizele malarice din timpul copilăriei (Ioana, Niculae, Yën) sunt ipostaze reflectate ale eului auctorial care re trăiește în subconștient stările delirante induse de boală, așa cum Vasile Catrina, Constanța Munteanu și Călin Surupăceanu redau cu fidelitate în text, fapt confirmat de însemnările din „Jurnal intim”, experiențele autorului din perioada de anxietate provocată de nevroză.

„Omul e o ființă permanent amenințată de dezechilibru”, afirmă Preda, ceea ce înseamnă că este predispusă oricând la o atitudine de retragere, de autoizolare ca semn al vulnerabilității. Este ceea ce o determină pe Corina Ciocârlie să considere că personajele masculine din „Întâlnirea din Pământuri” suferă de complexul marginii: „Obsesia centrului e de altfel comună mai tuturor eroilor *Întâlnirii din*

⁴ Sigmund Freud, „Psihologia inconștientului”, Vol. 3, Editura Trei, București, 2209, p. 353

⁵ Gilbert Durand, „Hermeneuticile reductive”, în „Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul”, Editura Nemira, București, 1999, p. 44

Pământuri: Dugu, Pașanghel, Ilie Barbu, Anton Modan suferă de același complex al marginii.”⁶ Complexul marginii este depășit după învingerea rivalului în luptă, atunci când Dugu, de pildă, obține și dreptul de a fluiera la poarta fetei iubite.

Corina Ciocârlie apreciază că „tema profundă a „Întâlnirii din Pământuri” e de fapt inițierea într-o literatură”.⁷ Pentru ea, „personajul – narator și naratorul – regizor sunt, la urma urmei, două fețe ale aceluiasi spirit creator în devenire.”⁸

„Spiritul creator” care își caută drumul devenirii scriitoricești nu putea omite obsesia imaginii părintești din care Preda face un mit în textele sale literare și non – literare. De imaginea tatălui, Marin Preda leagă destinul său de scriitor, pentru că prototipul patern stă la baza primelor încercări literare și a primelor texte publicate. Textele „Salcâmul”, „Casă de a doua oară”, „Dimineață de iarnă”, „Moromeții”, „Delirul”, „Cel mai iubit dintre pământeni” sunt texte tributare modelului moromețian al figurii părintești care i-a decis destinul și asupra căruia se întoarce prin scris, pentru a evoca chipul „scăldat în lumina eternă a zilei de vară”.

Capitolul dedicat *destinului* și *subdestinului* în opera lui Marin Preda a condus la ideea că întreaga operă a scriitorului se află într-o relație de interdependență cu cele două noțiuni care revin obsesiv atât în literatura propriu-zisă, cât și în textele de frontieră. Preda avea convingerea că întreaga sa existență este guvernată de factori care l-au condus pe un drum al destinului la care nici nu îndrăznește să viseze („aventura conștiinței mele a început într-o zi de iarnă ...”) și de factori perturbatori care se interpun, în diferite momente, în împlinirea destinului, modificându-i traseul.

În perioada copilăriei, în afara părinților (în special a mamei), un rol deosebit le-a revenit învățătorilor Ionel Teodorescu și Ioan Georgescu, pe care scriitorul îi evocă mai târziu în „Viața ca o pradă” și „Convorbiri cu Marin Preda”. Familia și școala, prin învățătorii menționați, sunt primii factori care își pun amprenta pe destinul viitorului scriitor. În timp ce mama intuiește că fiul ei are un alt drum în viață (intuiția rudimentară, dar corectă, sub influența semnelor venite din mentalitatea populară), învățătorii descoperă, dincolo de starea de somnolență vizibilă a copilului, plăcerea lecturii și preocupările literare ale acestuia.

În perioada tinereții, un rol important le revine scriitorilor Geo Dumitrescu și Miron Radu Paraschivescu care îi facilitează, prin angajarea ca jurnalist, contactul cu viața literară din perioada postbelică. Celor doi li se datorează debutul ca scriitor al lui Marin Preda.

La maturitate, destinul prozatorului este influențat în plan profesional de criticii literari Ovid S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu și Eugen Simion, iar în plan sentimental de experiențele sentimentale

⁶ Corina Ciocârlie, „Spațiul dialogic”, în „Caiete critice”, nr. 3-4/1987, p. 129

⁷ Idem, p. 133

⁸ Ibidem

trăite alături de Nadia Strungaru, Aurora Cornu, Eta Vexler și Elena Preda. Un rol important pentru cunoașterea de către scriitor a filosofiei orientale îi revine actriței Sorana Țopa, care îl inițiază în teozofia lui Krishnamurti.

Aurora încurajează publicarea romanului „Moromeții” și devine prototipul Constanței din „Risipitorii”. Celelalte soții devin, prin felul de manifestare în cuplu, sursă de inspirație pentru romanele viitoare în care scriitorul radiografiază relațiile erotice aflate în criză. Pentru Preda, scrisul se transformă, astfel, într-o formă de defulare a acumulărilor tensionate în plan sentimental.

În capitolul intitulat *Sub semnul destinului – coordonate ale operei și vieții scriitorului*, am pus în evidență faptul că personajele prozatorului sunt dependente de o tipologie a iubirii în care se regăsesc influențe ale mentalității populare cu privire la felul în care este receptat sentimentul iubirii în spațiul epic al lui Preda. Personajele feminine ale scriitorului (Rădița, Căprioara, Simina, Matilda, Suzy, Luchi, Marioara, Fica, Nineta, Ileana) ipostaziază, în texte, o tipologie diversificată a iubirii, în care se remarcă latura magică, dimensiunea tragică, manifestarea proteică, necesitatea stabilizatoare sau dezinvoltura inițiatoare.

Această întreagă paletă de exprimare a sentimentelor se reflectă în experiențele conjugale și sentimentale din viața lui Marin Preda, pe care le transferă în spațiul ficțiunii, după un exercițiu prealabil de cosmetizare a realității și a persoanelor reale utilizate ca prototipuri. Preda era tributار mentalității rurale arhaice conform căreia viața sa sentimentală trebuie să rămână în cadrele discreției.

Suprapunerea textelor prozatorului m-a ajutat să descopăr anumite structuri arhetipale în funcție de care Marin Preda și-a construit personajele feminine. Obsesia triumphiurilor erotice, care apare încă din volumul de nuvele „Întâlnirea din Pământuri”, reprezintă o constantă a operei prediste, întâlnită și în romanele „Risipitorii”, „Delirul” și „Cel mai iubit dintre pământeni”. Ea se grefează pe o realitate din tinerețea prozatorului, confruntat cu Petre Ecovescu pentru cucerirea Nadiei Strungaru. Triumphiul erotic valorifică, în viziunea autorului, duelul ca formă a turnirului medieval și ca o manifestare a virilității expansive. Astfel, o întreagă galerie de personaje masculine propune versiuni scripturale ale prozatorului, începând cu Dugu, continuând cu Paul Ștefan și sfârșind cu Victor Petrini. Se poate observa că secvențe din istoria fiecărui triumphi conjugal ficționalizat se revendică de la un triumphi conjugal real, iar suprapunerea acestora scoate în evidență elementele corespondente.

Începând cu romanul „Intrusul”, personajele implicate sentimental în relații de cuplu cunosc regresul iubirii și tentația retragerii utopice într-un spațiu paradisiac pentru a rescrie povestea de dragoste de la început. Călin Surupăceanu visa la un naufragiu împreună cu Maria pe o insulă pustie, unde să întemeieze o familie neperversă de răutatea lumii, de noțiunea de păcat și de crimă. La rândul lui, Victor Petrini visează, prin noua gnoză pe care o proiectează, tot o re-naștere a unei lumi a spiritului, în care să cunoască fericirea. Din acest punct de vedere, personajele masculine ale lui Marin Preda sunt niște

utopici, care indiferent în ce formă își proiectează aspirațiile, nu renunță niciun moment la împlinirea prin iubire și la fericirea prin cuplu.

Teama de eșec conjugal se traduce prin apariția, în subconștientul personajelor, a psihologiei abisale care se manifestase încă de la apariția romanului „Risipitorii” sub forma nevrozei. Pentru Freud, psihoza și psihonevroza sunt declanșate de frustrare: „Etiologia comună a izbucnirii unei psihonevroze sau a psihozei rămâne întotdeauna frustrarea, neîndeplinirea uneia dintre acele dorințe din copilărie, niciodată stăpânite, care se înrădăcinează atât de adânc în structura noastră determinată filogenetic. Această frustrare rămâne tot timpul, în mod fundamental, una exterioară (Supraeul) care a preluat sarcina reprezentării pretenției realității.”⁹ În capitolul *Literatura în prelungirea biografiei – „Viața ca o pradă” și „Delirul”*, am pus față în față cele două texte pentru a ilustra, recurgând și la resursele metaromanului agrementat cu date biografice, felul în care literatura situată în prelungirea vieții scriitorului se reflectă în opera prozatorului Marin Preda. Studiul comparativ al celor două texte m-a condus la concluzia că Preda scrie „Viața ca o pradă” din perspectiva „Delirului”, pe al cărui al doilea volum nu mai poate să-l scrie și cu atât mai puțin să-l publice datorită ingerințelor politice care insistau ca autorul să prezinte evenimentele istorice în felul în care îi erau sugerate de factorii politici interni și externi. În condițiile imixtiunii în laboratorul de creație al prozatorului, Marin Preda recurge la un subterfugiu și transferă într-un metaroman date despre începuturile sale literare și despre traseul devenirii scriitoricești de până la apariția romanului „Moromeții”, punând, în același timp, în cheie autobiografică experiențele din perioada tinereții, rebeliunea legionară, războiul și turbulențele de pe scena politică postbelică, reluând, altfel spus, într-un nou registru, ceea ce spusese în urmă cu doi ani prin publicarea „Delirului”.

Puse față în față, textele prezintă numeroase similitudini, confirmând afirmația lui Emil Manu că evenimentele par trase la xeroxul memoriei. Personajele care urcă pe scenă (Paraschiv, Nilă, Achim, Gheorghe, Megherel) sunt aceleași în ambele texte, autorul lăsând în mod premeditat impresia că lumea pe care o prezintă este o lume moromețiană. Fanatismul mișcării legionare, rebeliunea și dictatura antonesciană la care asistă protagoniștii ambelor scrieri, în calitate de martori oculari, confirmă faptul că granița dintre ficțiune și realitate este imperceptibilă.

Întâlnirea cu Geo Dumitrescu și cu albatrosiștii va reprezenta începutul experienței jurnalistice și al celei scriitoricești care va conduce spre debutul publicistic și editorial al lui Marin Preda. Prozatorul va recunoaște importanța experienței jurnalistice pentru scriitorul care a devenit, recurgând la comparația cu Proust pentru a explica faptul că un scriitor trebuie să treacă printr-o redacție de ziar sau prin viața mondenă, singurele care îi oferă o altă perspectivă asupra lumii.

„Delirul” și „Viața ca o pradă” constituie liantul cu lumea Moromeților, înțelegând ca lumea familiei și a copilăriei scriitorului. Cristian Teodorescu consideră „Viața ca o pradă” o „replică

⁹ Sigmund Freud, „Psihologia inconștientului”, p. 355-356

metatextuală” la primul volum al romanului „Moromeții” și continuarea firească a acestuia: „Cel de-al doilea volum din *Moromeții* e, după mine, *Viața ca o pradă*. Și nu ca un apendice gen *Cum am scris Doctor Faustus*», ci ca o replică metatextuală a *Moromeților*”.¹⁰

Paul Ștefan, Paraschiv, Nilă, Achim și Megherel sunt personajele care parcurg, asemenea autorului, altădată, traseul urbanizării foșate, tânjind după satul pe care l-au părăsit. Asemenea lor, Marin Preda trăiește și el sentimentul dezrădăcinării, al „fiului rătăcitor” pentru care întoarcerea este imposibilă. În „*Viața ca o pradă*”, autorul deficționalizează personajele, prezentându-le ca existențe concrete, cu stare civilă. Nilă este portar la bloc Algiu, întocmai ca în realitate. Ilie, prototipul lui Paraschiv, ajunge măturător la UCB, și apoi sudor autogen la STB, continuând să fie urmărit de gândul de a le arăta „lor”, celor rămași în sat, de ce este în stare. Gheorghe și Megherel sunt ipostaze ale unei psihologii vulnerabile, în timp ce Paul Ștefan, care preia, în „*Delirul*”, rolul de personaj *raisonneur* este, la rândul lui, un inadaptat. Toți aceștia se asfixiază în București pentru că le lipsește câmpia care le dă sentimentul libertății depline.

Destinul lui Marin Preda, de la copilul care visa să devină scriitor la scriitorul celebru de astăzi trebuie urmărit pe cele două paliere care se întrepătrund: componenta profesională și componenta sentimentală.

Componenta profesională se axează, în primă fază, pe dorința de a deveni scriitor, dorință care apare în subconștientul copilului Marin Preda de la o vârstă fragedă („în jurul vârstei de paisprezece ani”, după afirmațiile sale) chiar dacă profesia în sine reprezenta ceva străin de universul rural în care crescuse și de mediul din care provenea. Mai târziu, Preda aspiră, sub influența lecturilor din perioada adolescenței și a tinereții, spre modelul Balzac, în care identifică profilul scriitorului profesionist, independent față de capriciile inspirației și dependent în totalitate față de capacitățile forțelor sale artistice de a da naștere unei tipologii umane diversificate. Între cele două momente ale destinului (copilărie și maturitate) se situează experiența jurnalistică din vremea tinereții pe care am asociat-o cu rotativa de tuș a existenței, care conduce spre viața imprimată pe pagină, întâi de ziar și apoi de carte, despre care Preda relatează în „*Viața ca o pradă*”.

Componenta sentimentală cuprinde iubirile și deziluziile conjugale, care se reflectă în operă. Acestea, pe de o parte stimulează creația, motivându-l pe scriitor să publice, așa cum este cazul Aurorei, care îl impulsionează pe Preda să finalizeze și să publice volumul I al romanului „*Moromeții*”. Literatura de frontieră („*Jurnal intim*”, „*Portretul scriitorului îndrăgostit*”) certifică rolul jucat de prima soție a lui Marin Preda în apariția capodoperei. Pe de altă parte, deziluziile sentimentale generează o criză existențială după divorțul de Aurora, care se traduce prin nevroză și incapacitatea de a scrie. Este cazul

¹⁰ Cristian Teodorescu, „Calea spre ieșire”, în „*Caiete critice*”, nr. 3-4/1987, p. 85

experienței exprimate simbolic în romanul „Risipitorii”, și despre care însemnările din „Jurnal intim” și din „Portretul scriitorului îndrăgostit” relatează cu lux de amănunte.

În textele lui Marin Preda, personajele masculine și cele feminine traversează, după eșecul conjugal, o perioadă de vulnerabilitate sinonimă cu criza interioară - morală din care ies prin intermediul altei iubiri, chiar dacă aceasta nu este lipsită de riscuri. Simina, Constanța, Niculae, Victor Petrini, Călin Surupăceanu experimentează astfel de remedii riscante pentru a se vindeca de iubirile eșuate. Aceste personaje urmează, astfel, o spirală a iubirii corelativă principiului regenerării prin iubire („dacă dragoste nu e, nimic nu e”), opus urii devastatoare venite dinspre partener și percepute ca obstacol de netrecut (Matilda, Maria Surupăceanu, Catrina Moromete).

După fiecare despărțire, personajele lui Preda se refugiază într-o activitate fizică sau intelectuală: Niculae se retrage în grădină și în studiu, Constanța se refugiază în studiu, Simina optează pentru pictură, iar Victor Petrini își canalizează energia în direcția creării unei gnoze.

În urma acestor experiențe, niciunul din cuplurile prediste tinere nu are copii, iar atunci când aceștia apar, așa cum se întâmplă în cazul cuplurilor Niculae – Marioara, Călin – Maria și Victor – Matilda, copilul nu oferă cuplului stabilitatea, liniștea și garanția fericirii. În mod paradoxal, în cele din urmă protagoniștii, adepți ai mitului fericirii prin iubire, rămân singuri.

În opera lui Preda, componenta sentimentală alimentează creația. Toate textele prozatorului au în centrul lor iubiri în diferite faze (incipientă, la apogeu sau la final). Uneori, peste ele se suprapun evenimentele sociale (dictatura) sau istorice (războiul).

La tinerețe și maturitate, componenta profesională se suprapune peste componenta sentimentală. Preda trăiește într-un mediu în care prietenii și femeile iubite îi influențează destinul, iar acestea toate își pun amprenta asupra operei sale. În rarele momente de echilibru sentimental sau conjugal, dragostea și creația se îmbină armonios.

Transpuse în operă, experiențele sentimentale și profesionale ale omului Marin Preda alcătuiesc, prin obsesiile formate în timp, și exprimate în mod inconștient în texte, *mitul personal* al scriitorului Marin Preda. El arată, ca în cazul scrierilor „Viața ca o pradă” și „Delirul”, că pentru prozator, literatura se situează în prelungirea biografiei, cea dintâi găsindu-și în cea de a doua sursă de inspirație.

BIBLIOGRAFIE

I. MARIN PEDA. CORPUS DE TEXTE

A. În volum

- Preda, Marin, Opere, Vol. I, Nuvele și povestiri. Moromeții I, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002
- Preda, Marin, Opere, Vol. II, Moromeții II, Risipitorii. Intrusul. Marele singuratic, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002
- Preda, Marin, Opere, Vol. III, Delirul. Cel mai iubit dintre pământeni, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002
- Preda, Marin, Opere, Vol. IV, Viața ca o pradă. Imposibila întoarcere. Convorbiri cu Florin Mugar. Articole. Interviu, Academia Română, Editura Academiei Române/Univers Enciclopedic, București, 2003
- Preda, Marin, Jurnal intim, Editura Cartex Serv, București, 2007
- Preda, Marin, Scrieri de tinerețe, Editura Minerva, București, 1987
- Preda, Marin, Martin Bormann, Editura pentru Literatură, București, 1968
- Preda, Marin, Creație și morală, ediție îngrijită de Victor Crăciun și Corneliu Popescu, Prefață și note de Victor Crăciun, Editura Cartea Românească, București, 1989
- Preda, Marin, Delirul, ediția necenzurată, îngrijită și prefațată de Ion Cristoiu, Editura Expres, București, 1991
- Preda, Marin, Întâlnirea din Pământuri, Editura Cartex Serv, București, 2003
- Preda, Marin, Imposibila întoarcere, Editura Cartex Serv, București, 2003
- Preda, Marin, Viața ca o pradă, ediție îngrijită de Nicolae Preda, Editura Marin Preda, București, 1993
- Preda, Marin, Cel mai iubit dintre pământeni, Vol. I, II, III, Prefață de acad. Eugen Simion, Tabel cronologic și referințe istorico-literare de Victor Crăciun, Editura Litera Internațional, București, 2009
- Preda, Marin, Delirul, Prefață de Eugen Simion, Tabel cronologic și referințe critice de Teodora Dumitru, Editura Curtea veche Publishing, București, 2009
- Preda, Marin, Moromeții, Vol. I, II, Prefață de Eugen Simion, Tabel cronologic de Teodora Dumitru, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2009
- Preda, Marin, Intrusul, Prefață de Răzvan Voncu, Tabel cronologic de Teodora Dumitru, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2011
- Preda, Marin, Marele singuratic, Prefață de Eugen Simion, Tabel cronologic de Teodora Dumitru, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2010
- Preda, Marin, Risipitorii, Prefață de Oana Soare, Tabel cronologic de Teodora Dumitru, Editura Curtea Veche Publishing, București, 2011

B. În periodice

- Părlitu, „Timpul” nr. 1771-1772, 15-16 aprilie 1942, p. 2
- Strigoaica, „Timpul”, nr. 1809, 23 mai 1942, p. 2
- Calul, „Timpul”, nr. 1820, 4 iunie 1942, p. 2
- Salcâmul, „Timpul”, nr. 1853, 7 iulie 1942, p. 2
- Noaptea, „Timpul”, nr. 1882, 5 august 1942, p. 2
- La câmp, „Timpul”, nr. 1930, 22 septembrie 1942, p. 2
- Colina, „Vremea războiului”, nr. 689, 7 martie 1943, p. 7
- Rotila, „Evenimentul zilei”, nr. 1419, 25 aprilie 1943, p. 4
- Plecarea, „Tinerețea”, nr. 11, 16 septembrie 1945, p. 2
- Doctorul, „Tinerețea”, nr. 16, 21 octombrie 1945, p. 2
- Iubire, „Viața socială C.F.R.”, nr. 8, decembrie 1945, pp. 35-40
- Ceata, „Lumea”, nr. 14, 1 ianuarie 1946, p. 7
- Măritișul, „Veac nou”, nr. 7, 19 ianuarie 1946, pp. 6-7
- Nepotul, „Studentul român”, nr. 2, 10 decembrie 1946, p. 5
- Salcâmul, „Revista literară”, 15 martie 1947
- Casă de-a doua oară, „Contemporanul”, nr. 26, 21 martie 1947, p. 7 și nr. 27, 28 martie 1947, p. 7
- Întâia moarte a lui Anton Tudose, „Revista literară”, nr. 11, 27 aprilie 1947, pp. 4-5
- Unul la munte, „Flacăra”, 29 februarie 1948
- Povestea unei călătorii, „Viața românească”, nr. 3-4, martie-aprilie 1949, pp. 123-153
- Moromeții, „Viața românească”, nr. 6, 7, 8, 9 (iunie, iulie, august, septembrie), 1955
- Un învățător ciudat, „Luceafărul”, nr. 13, 27 martie 1971, p. 1
- Întâmplări pe câmp, „Luceafărul”, nr. 25, 19 iunie 1971, p. 1
- Semnul șopârlei, „Luceafărul”, nr. 26, 26 iunie 1971, p. 1
- Despărțirea neștiută, „Luceafărul”, nr. 27, 3 iulie 1971, p. 1
- Jurnal foarte intim, „Ziua”, 5 august 2002 („Ziua literară”, nr. 13), 12 august 2002 („Ziua literară”, nr. 14)
- Note ocazionale în favoarea romanului, „Viața românească”, nr. 6, iunie 1957, pp. 13-19
- Despre literatura cu aristocrați, „Viața românească”, nr. 9, septembrie 1960, pp. 131-141
- Despre generalități și utilitatea lor, „Contemporanul”, 14 decembrie 1962

Despre devotament, I-IV, „Scânteia tineretului”, nr. 4348, 10 mai 1963, p. 1, 4; nr. 4350, 12 mai 1963, p. 2, 3; nr. 4352, 15 mai 1963, p. 1, 3; nr. 4553, 16 mai 1963, p. 1, 3
 În încheiere despre devotament, „Scânteia tineretului”, nr. 4383, 20 iunie 1963, p. 1, 3
 Un roman și o experiență, „Contemporanul”, nr. 42, 10 octombrie 1965, p. 3
 Cum am scris „Risipitorii”, „România literară”, nr. 1, 1 ianuarie 1970, p. 1, 14
 În fiecare săptămână Marin Preda răspunde la o întrebare, „Lucașfăul”, articole apărute între 1970-1971 și incluse în volumul *Imposibila întoarcere* (rubrică coordonată de Adrian Păunescu, cel care își asumă și rolul de reporter).
 Omul devine moral în momentul în care trăiește prima spaimă (interviu de Florin Mugur), „Argeș”, 7 iunie 1972
 Toate ființele existente pe pământ fac istorie, „Lucașfăul”, 26 aprilie 1975 (Mihai Ungheanu)
 Gerontocrația literară, „Lucașfăul”, 10 iulie 1976
 Ziua din urmă a bătrânei țărănci, „România literară”, 28 martie 1977
 Cum am scris „Delirul”, „Amfiteatru”, nr. 9, septembrie 1977
 „Delirul” este împlinirea temei povestitorului, „Treibuna”, 8 ianuarie 1981 (Petru Cîrdu)
 Cu prozatorul Marin Preda despre volumul al doilea al romanului „Delirul”, „Amfiteatru”, nr. 2, februarie 1981 (Lucia Chirilă)
 O carte pentru a-și cuceri cititorul trebuie scrisă cu o treime din forțele pe care le ai, „Lucașfăul”, 16 octombrie 1981 (Mihai Ungheanu)

2. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ DESPRE MARIN PEDA

A. În volum

- Alexandrescu, Sorin, Rotaru, Ion, *Analize literare și stilistice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1967 (Sorin Alexandrescu, „Moromeții” de Marin Preda. pp. 262-270)
 Andriescu, Alexandru, *Disocieri*, Editura Junimea, Iași, 1973 (Destinul unui personaj, pp. 251-260)
 Andriescu, Alexandru, *Relief contemporan*, Editura Junimea, Iași, 1974 (Confesiunile lui Marin Preda, pp. 158-171)
 Ardeleanu, Virgil, *Însemnări despre proză*, Editura pentru Literatură, București, 1966 (O schiță a prozei contemporane, p. 7, Marin Preda, „Îndrăzneala”, „Risipitorii”, p. 54)
 Ardeleanu, Virgil, *A urî, a iubi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971 (Marin Preda, *Moromeții*, Vol. II, *Intrusul*, pp. 15-27)
 Barbu, Marian, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1995
 Bălan, Ion Dodu, *Delimitări critice*, Editura pentru Literatură, București 1964 (Marin Preda, „Friguri”, pp. 213-216)
 Bogza, Geo, *Ca să fii întreg*, Editura Cartea Românească, București, 1984 (pp. 287-289)
 Bratu, Savin, *Eroul timpurilor noastre*, E.S.P.L.A., București, 1955 (pp. 219-237)
 Bugariu, Voicu, *Incursiuni în literatura de azi*, Editura Eminescu, București, 1971 (O parabolă a artei [Marin Preda, *Moromeții*, II], p.p. 89-93, *Omul social* [Marin Preda, *Risipitorii*] pp. 103-109)
 Bugariu, Voicu, *Analogon*, Editura Cartea Românească, București, 1981 (Însemnări despre opera lui Marin Preda, pp. 59-108)
 Caraiion, Ion, *Duelul cu crini*, Editura Cartea Românească, București, 1972, (Marin Preda, *Despre poezia gândirii*, pp. 329-353)
 Cerna Rădulescu, Alexandru, *Ultima invazie*, Documente, Editura Eminescu, București, 1996 (Portret al artistului la tinerețe, pp. 76-104)
 Ciobanu, Nicolae, *Nuvela românească contemporană*, E.P.L., București, 1967 (Marin Preda, pp. 183-199)
 Ciobanu, Nicolae, *Panoramic*, Editura Cartea Românească, București, 1972 (Proteismul de structură al gândirii românești, pp. 113-127)
 Ciobanu, Nicolae, *Incursiuni critice*, Editura Facla, Timișoara, 1975 (Imposibila întoarcere, pp. 208-211)
 Ciobanu, Nicolae, *Însemne ale modernității*, Editura Cartea Românească, București, 1977 (Marin Preda ; de la personaj la „vocea autorului”, pp. 114-127)
 Cosma, Anton, *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, Editura Dacia, Cluj, 1977
 Cristea, Dan, *Arcadia imaginară*, Editura Cartea Românească, București, 1977 (Un mare roman și unele precizări, pp. 200-206)
 Cristea, Dan, *Faptul de a scrie*, Editura Cartea Românească, București, 1980 (Aventura conștiinței, pp. 38-41)
 Cristea, Valeriu, *Interpretări critice*, Editura Cartea Românească, București, 1970 (Despărțirea de un mare personaj, pp. 46-51)
 Cristea Valeriu, *Domeniul criticii*, Editura Cartea Românească, București, 1976 (Marin Preda, pp. 164-195)
 Cristea, Valeriu, *Alianțe literare*, Editura Cartea Românească, București, 1977 (Romanul „total” [Marin Preda], pp. 393-489)
 Cristea, Valeriu, *Fereastra criticului*, Editura Cartea Românească, București, 1987
 Cristea, Valeriu, *Aciti, a scrie*, Editura Dacia, Cluj, 1992 (Marin Preda, pp. 10-41)
 Crohmălniceanu, Ov. S., *Cronici literare*, E.S.P.L.A., București, 1957 (Marin Preda – „Moromeții”, pp. 366-391)
 Culcer, Dan, *Citind sau trăind literatura*, Editura Dacia, Cluj, 1976 (Istoria în delir, pp. 139-162)
 Damian, S., *Încercări de analiză literară*, E.S.P.L.A., București, 1956 (Individualitatea imaginii literare, pp. 127-136)
 Damian, S., *Direcții și tendințe în proza nouă*, E.P.L., București, 1963 (Monografia psihologică în opera lui Marin Preda, pp. 7-76)
 Damian, S., *Intrarea în castel*, Editura Cartea Românească, București, 1970 (Trei ipostaze : Visul [„Intrusul” de Marin Preda], pp. 39-43)
 Damian, S., *Scufița roșie nu merge în pădure*, Editura Seara, București, 1994 (Porți închise, pp. 103-112, *Contagiunea*, pp. 75-88)
 Damian, S., *Replici din burta lupului*, Editura Du Style, București, 1997 (Contagiunea, pp. 205-221, Să închizi ușa politicoasă la plecare [Un colos cu picioare de lut § Marin Preda], pp. 222-269; Porți închise, pp. 287-299)
 Dimisianu, Gabriel, *Schițe și critică*, E. P. L., București, 1966 (Marin Preda : „Moromeții” la o rețipărire, pp. 9-13)
 Dimisianu, Gabriel, *Prozatorii de azi*, Editura Cartea Românească, București, 1970 (Realismul complex, social și psihologic. Marin Preda : „Întâlnirea din Pământuri”, „Moromeții”, Vol. I și II, „Risipitorii”, „Intrusul”, pp. 21-46)
 Dimisianu, Gabriel, *Valori actuale*, Editura Eminescu, București, 1974 („Imposibila întoarcere”, „Convorbiri cu Marin Preda”, „Marele singuratic”, pp. 22-36)
 Dimisianu, Gabriel, *Clasici români din secolul XIX și XX*, Editura Eminescu, București, 1996 (Marin Preda și I. L. Caragiale, pp. 260-268)

- Felea, Victor, Secțiuni, Editura Cartea Românească, București, 1974 („Imposibila întoarcere”, ediția a II-a pp. 332-336)
- George, Al., La sfârșitul lecturii, Editura Cartea Românească, București, 1973 (Cultura și formele de expresie, pp. 286-289)
- George, Al., La sfârșitul lecturii, III, Editura Cartea Românească, București, 1980 (O generație încă o dată pierdută, pp. 215-221; Marin Preda în trei ipostaze, pp. 237-249)
- George, Al., Simple întâmplări în gând și spațiu, Editura Cartea Românească, București, 1982 (Între două lumi, pp. 143-151)
- Georgescu, Paul, Părerii literare, E.P.L., București, 1964
- Georgescu, Vlad, Politică și istorie. Cazul comuniștilor români, 1944-1977, Editura Ion Dumitru – Verlog, München, 1983 (pp. 68-111)
- Goci, Aureliu, Romane și romancierii în secolul XX, Editura Fundației PRO, București, 2000 (pp. 214-251)
- Horodincă, Georgeta, Structuri libere, E.P.L., București, 1968 (Marin Preda : Timp și istorie, pp. 146-166)
- Horodincă, Georgeta, Studii literare, Editura Eminescu, București, 1978 (pp. 160-226)
- Iorgulescu, Mircea, Rondul de noapte, Editura Cartea Românească, București, 1974 (Spectacolul interior, pp. 230-256)
- Iosifescu, Silvan, Drumuri literare, E.S.P.L.A., București, 1957 (Moromeții, pp. 244-268)
- Lungu, Ion, Itinerar critic, E.P.L., București, 1965 (De la „Întâlnirea din Pământuri” la „Moromeții”, pp. 119-140; „Risipitorii” și problemele eticii noi, pp. 141-156)
- Marcea, Pompiliu, Varietăți literare, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1983 (Viața ca o pradă, pp. 230-233)
- Marcea, Pompiliu, Concordanțe și controverse, Editura Eminescu, București, 1983 (Marin Preda, o conștiință exemplară, pp. 287-290; In memoriam, pp. 290-293)
- Micu, Dumitru, Periplus, Editura Cartea Românească, București, 1974 (Un roman de Marin Preda, pp. 245-257)
- Mihăilescu, Valentin F., Timp și mod, Editura Cartea Românească, București, 1983 (Marin Preda, pp. 89-109)
- Mincu, Marin, Critice, II, Editura Cartea Românească, București, 1971 (Marin Preda – romancier, pp. 219-234)
- Munteanu, A. D., Opera și destinul scriitorului, Editura Cartea Românească, București, 1973 (Individ și destin istoric, „Intrusul”, Tema povestitorului, Inițierii, pp. 180-205)
- Novicov, Mihai, Literatura și viața. Considerații sociologice pe marginea unor romane, E.P.L., București, 1965 („Risipitorii” de Marin Preda, pp. 29-49)
- Odangiu, Marin, Romanul politic, Editura Facla, Timișoara, 1984
- Oprea, Al., Mișcarea prozei, E.P.L., București, 1967 (Marin Preda, pp. 29-50)
- Paleologu, Al., Simțul practic, Editura Cartea Românească, București, 1974, („Trei chestiuni rezultă...”, pp. 19-23; Despre un spirit citadin, pp. 24-26)
- Paleologu, Al., Alchimia existenței, Editura Cartea Românească, București, 1983 (pp. 96-103)
- Păunescu, Adrian, Lumea ca lume, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1973 (Revanșa scriitorului asupra personajelor sale, pp. 187-189; Marin Preda la 50 de ani, pp. 234-236; „Imposibila întoarcere”, posibila descalificare, pp. 236-237)
- Pecia, I., Romancierul în fața oglinzii, Editura Dacia, Cluj, 1989
- Petrescu, Liviu, Scriitori români și străini, Editura Dacia, Cluj, 1973 (Pasiunea lui Moromete, pp. 94-97; O mărturie, pp. 145-148)
- Pillat, Dinu, Dostoievski și conștiința literară românească, Editura Cartea Românească, București, 1976 (pp. 123-135)
- Pop, Sînziana, Propuneri pentru paradis, Editura Junimea, Iași, 1975 (Biografia debutului : Marin Preda, pp. 156-168)
- Popa, Marian, Competență și performanță, Editura Cartea Românească, București, 1982 (Marin Preda : cele două universalități, pp. 155-212)
- Popescu, Petre, Între Socrate și Xantipa, Editura Eminescu, București, 1973 (Marin Preda, Schiță pentru un nou profil, pp. 158-162)
- Protopopescu, Al., Volumul și esența, Editura Eminescu, București, 1972 (Ilie Moromete – individ și istorie, pp. 161-182)
- Popovici, Vasile, Eu, personajul, Editura Cartea Românească, București, 1988 (pp. 173-181)
- Rachieru, Adrian Dinu, Vocația sintezei. Eseuri asupra spiritualității românești, Editura Facla, Timișoara, 1985, pp. 164-177
- Radu, Olimpia, Pagini de critică, Editura Dacia, Cluj, 1988 (Marin Preda și valențele personajului clasic, pp. 46-50)
- Raicu, Lucian, în volumul Literatură și contemporaneitate, E. P. L., București 1964, Romanul, pp. 308-338
- Raicu, Lucian, Structuri literare, Editura Eminescu, București, 1973 („Intrusul”, „Imposibila întoarcere”, pp. 150-157)
- Raicu, Lucian, Practica scrisului și experiența lecturii, Editura Cartea Românească, București, 1977 (A fi scriitor – Marin Preda, pp. 222-234)
- Ripeanu, Valeriu, Interferențe spirituale, Editura Eminescu, București, 1970 (Cel de al doilea volum al „Moromeților”, pp. 182-186)
- Regman, Corneliu, Confluente literare, E. P. L., București, 1966 (Fișă de dicționar : Marin Preda, pp. 78-86)
- Regman, Corneliu, Cărți, autori, tendințe, E. P. L., București, 1967 (Proza anului '65, Tendințe, pp. 205-215)
- Regman, Corneliu, Colocvial, Editura Eminescu, București, 1976 (Al lu 'Parizianu și ceilalți, pp. 91-100)
- Rusu, M. N., Utopica, E. P. L., București, 1963 (Ontologia „Intrusului”, pp. 117-126)
- Sângeorzan, Zaharia, Conversații critice, Editura Dacia, Cluj – Napoca, 1980, pp. 163-174
- Simion, Eugen, Orientări în literatura contemporană, E. P. L., București, 1965 (O poveste orientală totuși autobiografică, pp. 260-266)
- Simion, Eugen, Scriitori români de azi, I, Editura Cartea Românească, București, 1978 (Realismul psihologic : Marin Preda, pp. 398-465)
- Simion, Eugen, Sfidarea retoricii, Editura Cartea Românească, București, 1985
- Simion, Eugen, Fragmente critice, I, Scriitura taciturnă și scriitura publică, Editura Grai și suflet, București, 1998, pp. 143-149
- Simion, Eugen, Fragmente critice, II, Demonul teoriei a obosit, Editura Fundației Scrisul românesc, Craiova, 1998, pp. 261-273
- Simion, Eugen, Întoarcerea autorului, Eseuri despre relația creator – operă, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2013
- Simion, Eugen, Genurile biografiei, I-II, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2008
- Șipoș, Mariana, Dosarul „Marin Preda” (viața și moartea unui scriitor în procese-verbale, declarații, arhive ale securității, mărturii și foto-documente, Editura Amarcord, Timișoara, 1999)
- Sorescu, Marin, Ușor cu pianul pe scări, Editura Cartea Românească, București, 1985, pp. 115-130
- Stănescu, C., Cronici literare, Editura Cartea Românească, București, 1971 (Marin Preda, pp. 24-57)
- Stănescu, C., Jurnal de lectură, Editura Eminescu, București, 1983 (Ultimul „roman de dragoste”, un interviu cu Marin Preda, pp. 100-104)
- Ștefănescu, Al., Prim-plan, Editura Cartea Românească, București, 1987
- Tertulian, N., Din literatura noastră nouă, Studii literare, E. S. P. L. A., București, 1953 (O nuvelă remarcabilă, pp. 82-94)

Tihan, Teodor, Apropierea de imaginar, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988 (Istorie și actualitate în romanul românesc contemporan, pp. 85-92)

Ungheanu, Mihai, Pădurea de simboluri, Editura Cartea Românească, București, 1973, (Marin Preda, pp. 269-285)

Ungheanu, M., Arhipelag de semne, Editura Cartea Românească, București, 1975 (Candoare și violență în proza lui Marin Preda : „Intrusul”, roman al actualității, pp. 29-58)

Ungheanu, M., Interviu neconvențional, Editura Cartea Românească, București, 1981

Ungheanu, M., Fiii risipitori, Editura Eminescu, București, 1988 (v. Romanul românesc și tirania modelului, pp. 237-251)

Ungheanu, M., Holocaustul culturii române, Editura DBH, București, 2000

Ungureanu, Cornel, Proză și reflexivitate, Editura Eminescu, București, 1977 (Moromeții, moromețienii și ceilalți, pp. 6-40)

Ungureanu, Cornel, Proza românească de azi, Editura Cartea Românească, București, 1985 (Marin Preda, pp. 198-263)

Vitner, Ion, Prozatori contemporani, E. P. L., București, 1961 (Marin Preda, pp. 7-64 : Indicații bibliografice, pp. 313-315)

Vlad, Ion, Convergențe, Editura Dacia, Cluj, 1972 (Incendiul înalt al conștiinței, pp. 306-319)

Zaciu, Mircea, Lancea lui Ahile, Editura Cartea Românească, București, 1980 (Revoltă și creație, pp. 25-32)

MEMORIALISTICĂ

Valeriu, Anania, Rotonda plopilor aprinși, Editura Cartea Românească, București, 1983, pp. 227-238

Baran, Vasile, Acești scriitori minunați și conștiințele lor zburătoare, Editura Forum, București, 1992

Cassian, Nina, Memoria ca zestre, Editura Institutului Cultural Român, București, 2003

Cerna – Rădulescu, Al., Ultima invazie, Editura Eminescu, București, 1996, pp. 76-102

Cremene, Mioara; Șipoș, Mariana, La ce folosește Parisul?, Editura Universal Dalsi, București, 2000

Crohmălniceanu, Ovid. S., Amintiri deghizate, editura Humanitas, București, 2012, pp. 176-192

Dumitrescu, Savu, Marin Preda între viață și moarte, Casa Editorială Odeon, București, 1992

Filerot, Sergiu, Reîntâlniri, Editura Cartea Românească, București, 1985

George, Alexandru, Capricii și treceri cu gândul prin spații, Editura Albatros, București, 1994, pp. 87-92

Horodincă, Georgeta, Duminică seara, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2006, pp. 199-211

Jebeleanu, Eugen, Deasupra zilei, Editura Eminescu, București, 1981, pp. 235-237

Leu, Corneliu, Amintiri din Casa Scriitorilor, Editura Realitatea, București, 2002, pp. 116-135

Mugur, Florin, Convorbiri cu Marin Preda, Editura Cartea Românească, București, 1973

Mugur, Florin, Profesiunea de scriitor, Editura Albatros, București, 1979, pp. 36-54

Neagu, Fănuș, A doua carte cu prieteni – Poeme răsărite-n iarbă, Editura Sport-Turism, București, 1985, pp. 108-119

Pelin, Mihai, „Arthur”, Dosarul Ion Caraion, Editura Publiferom, București, 2001

Paleologu, Alexandru, Alchimia existenței, ediția a II a, revăzută, Editura Humanitas, București, 1997, pp. 89-95

Pruteanu, George, Pactul cu diavolul. Șase zile cu Petru Dumitriu, Editura Albatros – Editura Universal Dalsi, București, 1995

Simion, Eugen, Convorbiri cu Petru Dumitriu, Editura Moldova, Iași, 1994, pp. 38-47

Simion, Eugen, Timpul trăirii, timpul mărturisirii, Editura Cartea Românească, București, 1977, pp. 191-199

*** Timpul n-a mai avut răbdare : Marin Preda, Editura Cartea Românească, București, 1981

Turturică, C., Cum a murit Marin Preda, Editura Isis&Rai, București, f.a.

Simion, Eugen, Potretul scriitorului îndrăgostit. Marin Preda, Editura Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2010

Preda, Sorin, Moromeții – ultimul capitol, Editura Eikon, Cluj – Napoca, 2013

MONOGRAFII

Atanasiu, Victor, Viața lui Ilie Moromete, Editura Careta Românească, București, 1984

Bălu, Ion, Marin Preda, Editura Albatros, București, 1976

Bugariu, Voicu, Existențe ironice. Personajele lui Marin Preda, Editura LiterNet, 2006

Ciobanu, Marian, Marin Preda – monografie sentimentală, Editura Tip Naste și Caligraf, Pitești, 1998

Dincă, Dumitru Ion, Piramidele Bărăganului, Editura Eminescu, București, 1983, pp. 134-167

Geacăr, George, Marin Preda și mitul omului nou, Editura Cartea Românească, București, 2004

Goci, Aureliu, Răzbuarea lui Moromete sau Marin Preda și fericirea de a fi contrazis de istorie, Casa Editorială Curierul Dunării, București (f. a.)

Grigore, Andrei, Marin Preda Incomodul, Editura Porto – Franco, Galați, 1996

Ivănescu, Cezar, Pentru Marin Preda, Editura Timpul, Iași, 1996

Manu, Emil, Viața lui Marin Preda, Editura Vestala, București, 2003

*** Marin Preda interpretat de ..., Antologie, argument, tabel cronologic de Mihai Ungheanu, Editura Eminescu, București, 1976

*** Marin Preda pe melegurile natale, Reportaje și interviuri de Gheorghe Filip, Editura Teleormanul Liber, Slatina, 2002

Negrea, Gelu, Cine ești dumneata, domnule Moromete?, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2003

Popovici, Vasile, Marin Preda. Timpul dialogului, Editura Cartea Românească, București, 1983

Smeu, Grigore, Marin Preda, O filosofie a naturii, Editura Garamond, București, (f. a.)

Spiridon, Monica, Omul supt vremi, Editura Cartea Românească, București, 1993

Ungheanu, Mihai, Marin Preda, Vocație și aspirație, Ediția a II a revăzută și adăugată, Editura Amarcord, Timișoara, 2002
Vlădescu, Andreea, Marin Preda sau triumful conștiinței, Editura Cartea Românească, București, 1993
Zane, Rodica, Marin Preda – monografie, Editura Aula, Brașov, 2002

ISTORII LITERARE

- Breban, Nicolae, Spiritul românesc în fața dictaturii, ediția a IV a, Prefață de Ovidiu Pecican, Editura Ideea Europeană, București, 2005, pp. 177-188
- Crăciun, Victor, Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon, Editura Cartea Românească, București, 1980, pp. 267-269
- Ivănescu, Cezar, Timpul asasinilor, Editura Libra, București, 1997
- Manolescu, Nicolae, Istoria critică a literaturii române, Editura Paralela 45, Pitești, 2008, pp. 950-965
- Manolescu, Nicolae, Literatura română postbelică, 2; Proza, Teatrul, Editura Aula, Brașov, 2001, pp. 35-55
- Manu, Emil, Eseu despre generația războiului, Editura Cartea Românească, București, 1978, pp. 169-209
- Micu, Dumitru, Romanul românesc contemporan, 1944-1959, Realizări, experiențe, direcții de dezvoltare, E. S. P. L. A., București, 1959 (Romanul prăbușirii unui mit, pp. 108-137)
- Micu, Dumitru; Manolescu, Nicolae, Literatura română de azi. Încercări de sinteză, 1944-1964, Poezia, proza, dramaturgia, E. T., București, 1965 (Marin Preda : „Moromeții”, „Risipitorii”, pp. 181-193; Nuvela, pp. 254-258)
- Negrici, Eugen, Literatura română sub comunism, Proza, ediția a II-a, Editura Fundației Pro, București, 2006, pp. 132-134; pp. 171-172; pp. 2560-261; pp. 282-283
- Negrici, Eugen, Literatura română sub comunism : 1948-1964, Vol. I, Editura Cartea Românească, București, 2010
- Negrici, Eugen, Iluziile literaturii române, Editura Cartea Românească, București, 2008
- Piru, Alexandru, Istoria literaturii române de la început până azi, Editura Univers, București, 1981, pp. 507-513
- Rotaru, Ion, O istorie a literaturii române, vol. III, Editura Minerva, București, 1987, pp. 605-629
- Negoșescu, Ion, Istoria literaturii române, Editura Minerva, București, 1991
- Selejan, Ana, Reeducare și prigoană, Editura Thausib, Sibiu, 1993 (Marin Preda, pp. 189-195)
- Selejan, Ana, Literatura în totalitarism, 1949-1951, Editura Thausib, Sibiu, 1994, pp. 151-160
- Selejan, Ana, Literatura în totalitarism, 1952-1953, Editura Thausib, Sibiu, 1995, pp. 62-65; 152-163
- Selejan, Ana, Literatura în totalitarism, 1957-1958, Editura Cartea Românească, București, 1999
- *** Cartea albă a Securității, Istorii literare și artistice 1969-1989, Editura Presa Românească, 1995

DICȚIONARE

- Prof. Dr. Bărboi, Constanța, Prof. Boacă, Silviu, Prof. Popescu, Marieta, Dicționar de personaje literare, Editura Nova, București, 2001, pp. 205-209; pp. 321-323; pp. 370-372
- Bărboi, C., Chiriacescu, R. (coord.), Dicționar antologic de prozatori români, 1998
- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, Dicționar de simboluri, Volumul 1 (A-D), Volumul 2 (E-O), volumul 3 (P-Z), Editura Artemis, București, 1995
- Constantinescu, N. A., Dicționar onomastic românesc, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963
- Boldan, Emil (coord.), Dicționar de terminologie literară, Editura Științifică, București, 1970
- Grimal, Pierre, Dicționar de mitologie greacă și romană, Editura Saeculum I.O., București, 2003
- Kernbach, Victor, Dicționar de mitologie generală, Editura Albatros, București, 1995
- Iancu, Marin; Vlădescu, Andreea, Marin Preda. Dicționar de personaje, Editura Festina, București, 1995
- Miu, Const., Tipologia personajelor feminine în opera lui Marin Preda, Editura Epsilon, București, 2001
- Păcurariu, Dim., (coord.), Dicționar de literatură română, Editura Univers, București, 1979, pp. 316-319
- Săndulescu, Al., (coord.), Dicționar de termeni literari, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1976
- Pop, Ion (coord.), Dicționar analitic de opere literare românești, Vol. I (A-M), vol. II (N-Z), ediție definitivă, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007
- Simion, Eugen (coord.), Dicționarul General al Literaturii Române (P/R), vol.V, Editura Univers Enciclopedic, București, 2006
- Ruști, Doina, Dicționar de teme și simboluri din literatura română, Editura Polirom, Iași, 2009
- Pelin, Mihai, Opusul emigrației politice, Editura Compania, București, 2002
- Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel, Dicționarul esențial al scriitorilor români, Editura Albatros, București, 2000
- Popa, Marian, Dicționar de literatură română contemporană, Editura Albatros, București, 1977
- Vincler, Marieta; Antonescu, Diana, Dicționar onomastic, Editura și Fundația Speranța, București, 1997
- Preot Prof. Dr. Bria, Ion, Dicționar de teologie ortodoxă, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994
- Zaciu, Mircea, Scriitori români, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978
- Oprîșan, Ionel, Dicționar cronologic al literaturii române, Editura Albatros, București, 1978
- *** Români în știința și cultura occidentală, Academia americano-română de științe și arte, Davis, 1992

B. În periodice

- Achiței, Gh., Victima unei singure iluzii, „Scrisul bănățean”, nr. 7, 1956
- Agapian, Ștefan, Partidul, aurul și scriitorii, „Ziua” („Ziua literară”, nr. 13), 5 august 2002
- Alexandrescu, F. Radu, Marin Preda : Caut pe ecran viața, adevăr, Dialog consemnat de ..., „România literară”, nr. 15/1974
- Andriescu, Al., Marin Preda (Critica prozei), „Convorbiri literare”, nr. 1/1972
- Andriescu, Al., Destinul unui personaj. „Marele singuratic” de Marin Preda, „Convorbiri literare”, nr. 6/1972
- Andriescu, Al., Reumanizarea eroului sau dreptul la clasicitate, „Convorbiri literare”, nr. 24/1972
- Andriescu, Al., Pasiunea argumentării, M. Ungheanu : „Marin Preda. Vocație și aspirație”, „Convorbiri literare”, nr. 71/1973
- Andriescu, Al., O viziune românească a istoriei, „Convorbiri literare”, nr. 3/1975
- Andriescu, Al., O panoramă a romanului românesc contemporan, „Convorbiri literare”, nr. 11/1975
- Andrei, Mariana, Prețul libertății, „Argeș”, nr. 8, august 2004, p. 5
- Andrițoiu, Al., Marin Preda la 50 de ani, „Familia”, nr. 8/1972
- Ardeleanu, Virgil, O carte a epocii noastre (Însemnări despre proză) „Steaua” nr. 12/1962
- Ardeleanu, Virgil, Originalitate – continuitate – noutate, „Steaua”, nr. 8/1964
- Ardeleanu, Virgil, Moromeții (II), „Steaua”, nr. 1/1968
- Ardeleanu, Virgil, Marin Preda : „Imposibila întoarcere”, „Steaua”, nr. 11/1971
- Ardeleanu, Virgil, Marin Preda : „Marele singuratic”, „Steaua”, nr. 7/1972
- Ardeleanu, Virgil, Marin Preda ; „Delirul”, „Steaua”, nr. 4/1975
- Arieșanu, Ion, În dialog cu Marin Preda, Cezar Ivănescu și cititorii timișoreni, „Orizont”, nr. 42/1975
- Atanasiu, Victor, Antimoromețianismul „Risipitorilor”, „Convorbiri literare”, nr. 12/1975, p. 12
- Baranga, A., Marin Preda, „Săptămâna”, nr. 31/1971
- Baranga, A., „Marele singuratic”, „Săptămâna”, nr. 67/1972
- Bălan, I. D., Marin Preda : „Îndrăzneala” („Cronica literară”), „Lucaefărul”, nr. 18/1959
- Bălăeț, Dumitru, Proiecția monumentalului, „Argeș”, nr. 8/1972
- Bălăeț, Dumitru, Condiția personajului, „Contemporanul”, nr. 14/1973
- Bălăiță, George, Calmul conștiinței, „Ateneu”, nr. 8/1972
- Bălu, Ion, Nuvela română azi, „Viața românească”, nr. 8/1966
- Bălu, Ion, Marin Preda, romancier, „Viața românească”, nr. 10/1971
- Bălu, Ion, Debutul lui Marin Preda, „România literară”, nr. 16/1973
- Bănulescu, Ștefan, Marin Preda (Cronica elementară), „Gazeta literară”, 21 octombrie 1967
- Bănulescu, Ștefan, O carte, un mesaj scriitoricesc și înțelesul unei profesii, „Lucaefărul”, 28 august 1971
- Bîrna, Vlaicu, Setea de cunoaștere, „România literară”, nr. 21/1980
- Birăescu, Traian Liviu, „Tematică” și conflict în nuvela contemporană, „Scrisul bănățean”, nr. 12/1962
- Birăescu, Traian Liviu, Sociologia adaptării în romanele lui Marin Preda, „Orizont”, nr. 10/1969
- Birăescu, Traian Liviu, Timp epic și timp istoric, „Orizont”, nr. 20/1975
- Blandiana, Ana, Im memoriam, „România literară”, nr. 21/1980
- Bogza, Geo, Lecția lui Marin Preda, „România literară”, nr. 21/1980
- Bratu, Savin, Însemnări despre nuvela românească contemporană, „Viața românească”, nr. 12/1964
- Breban, Nicolae, Marin Preda, un țaran enorm rățâcit la oraș (interviu de C. Stănescu), „Adevăr literar și artistic”, nr. 166, 16 mai 1993
- Breban, Nicolae, Marin Preda, „Cotidianul”, 15 august 2002
- Bucur, Marian, „Desfășurarea” de Marin Preda (Din literatura de după 23 august 1944), „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, 1954
- Bugariu, Voicu, „Marele singuratic”, „Astra”, nr. 5/1972
- Bugariu, Voicu, Moromete și fiul său, „Astra”, nr. 1/1973
- Bugariu, Voicu, Semnificațiile variantelor în proza lui Marin Preda, „Viața românească”, nr. 8/1973
- Bugariu, Voicu, Însemnări despre proza de război, „Lucaefărul”, nr. 33/1974
- Bugariu, Voicu, Scriitorul și epoca sa, „Contemporanul”, nr. 35/1975
- Bugariu, Voicu, Despre „Întâlnirea din Pământuri”, „Lucaefărul”, 3 februarie 1979
- Bugariu, Voicu, El ne-a dat Paradisul pierdut, „Lucaefărul”, 24 mai 1980
- Caraion, Ion, Marin Preda, Despre poezia gândurilor, „Lucaefărul” 28 august 1971
- Caiete critice, nr. 3-4/1987 (număr dedicat lui Marin Preda)
- Caiete critice, nr. 1/1990
- Caiete critice, nr. 8-10/1997
- Caraion, Ion, Ultima convorbire cu Marin Preda, „România literară”, nr. 11059, 19 mai 1980, p. 5
- Căliman, Călin, „Cineastul” Marin Preda, „Curentul”, 17-18 august 2002
- Călinescu, Al., O carte necesară, M. Ungheanu „Marin Preda. Vocație și aspirație”, „Convorbiri literare”, nr. 7/1973
- Călinescu, Matei, Iluzie și realitate, „Gazeta literară”, nr. 29/1958
- Călinescu, Matei, Marin Preda : „Întâlnirea din Pământuri”, „Gazeta literară”, nr. 32/1960
- Călinescu, Matei, „Intrusul”, „Lucaefărul”, 14 decembrie 1968
- Cîndroveanu, Hristu, Literatură și societate, „România literară”, nr. 28/1975
- Ciobanu, N., Semnificația unei tradiții – „Risipitorii”, „Scrisul bănățean”, nr. 1/1963
- Ciobanu, N., Treptele modernizării artistice, „Scrisul bănățean”, nr. 5/1963
- Ciobanu, N., Confruntarea dramatică a destinului individual cu istoria, „Scrisul bănățean”, nr. 12/1963
- Ciobanu, N., Elogiul eroismului lucid, „Orizont”, nr. 4/1964
- Ciobanu, N., Condiția estetică a epicii scurte, „Viața românească”, nr. 1/1966
- Ciobanu, N., Evenimentul literar al „Moromeților”, vol. II, „Orizont”, nr. 2/1968
- Ciobanu, N., „Intrusul”, roman, „Orizont”, nr. 12/1968
- Ciobanu, N., Tema esențială, „Lucaefărul”, 4 martie 1972
- Ciobanu, N., „Imposibila întoarcere”, ediția a II-a, „Lucaefărul”, nr. 32/1972

- Ciobanu, N., „Cel mai iubit dintre pământeni” (Cronică literară), „Lucaefărul”, 15 martie 1980, p. 2
- Coman, Mihai, Moromeții, sat și istorie, „Lucaefărul”, 21 iulie 1979
- Condurache, Val., Cuprinderea realului, „România literară”, nr. 28/1978
- Condurache, Val., Ordinea cuvântului. Marin Preda : „Delirul”, „Convorbiri literare”, nr. 4/1975
- Constantin, Ilie, Confesiune și literatură, „Lucaefărul”, 28 august 1971
- Corbu, Nicolae, Marin Preda : „Întâlnirea din Pământuri”, „Scînteia”, 7 iunie 1948
- Cordoș, Sanda, Literatura română în comunism. O schiță, „Tabor”, nr. 9, decembrie 2009, pp. 20-25
- Cornu, Aurora, „Nu regret nimic din viața mea”, „Adevărul literar și artistic”, 7 iulie 1988
- Cosașu, Radu, Spațiul gumeștean, „România literară”, nr. 21/1980
- Costin, C., „Marele singuratic”, „Ateneu”, nr. 5/1972
- Cristea, Dan, „Moromeții”, din nou, „Lucaefărul”, nr. 52/1972
- Cristea, Dan, Obsesia creatorului, „Lucaefărul”, nr. 19/1973
- Cristea, Valeriu, Rezistența lui Sisif, „România literară”, 22 octombrie 1970
- Cristea, Valeriu, Imposibila întoarcere („Cronica literară”), „Argeș”, nr. 12/1971
- Cristea, Valeriu, „Parabole” lui Nicolae Moromete, „Lucaefărul”, 4 martie 1972
- Cristea, Valeriu, Clasicismul prozatorului, „Lucaefărul”, nr. 32/1972
- Cristea, Valeriu, Climatul dens al gândirii, „România literară”, nr. 6/1975
- Cristea, Valeriu, Paginile cele mai necesare, „România literară”, nr. 21/1980
- Cristea – Enache, Daniel, Dragostea și capodopera, „Adevărul literar și artistic”, 7 iulie 1988
- Cristea – Enache, Daniel, Monșer, „Adevărul”, 10 august 2002
- Cristescu, Maria – Luiza, Ideea și poetica romanului, „România literară”, nr. 7/1973
- Crișan, Constantin, Marin Preda și sociologia bunului simț, „Argeș”, nr. 11/1973
- Crivăț, Ionuț, Reportaj în Siliștea Gumești. Pe urmele Moromeților, „Cronica literară”, 7 august 2002
- Crivăț, Ionuț, Moartea lui Marin Preda (documente), „Cronica română”, 29 și 30 august, 2 și 3 septembrie 2002
- Crohmălniceanu, Ov. S., „Întâlnirea din Pământuri” (nuvele) de Marin Preda („Cronica literară”), „Contemporanul”, nr. 82/1948
- Crohmălniceanu, Ov. S., O nuvelă în cinstea lui 23 August : „Îndrăzneala” de Marin Preda, „Viața românească”, nr. 6/1959
- Crohmălniceanu, Ov. S., Căile de dezvoltare ale romanului contemporan, „Viața românească”, nr. 5/1962
- Crohmălniceanu, Ov. S., „Risipitorii” de Marin Preda („Cronica literară”), „Gazeta literară”, 25 octombrie 1962
- Crohmălniceanu, Ov. S., „Moromeții”, Vol. II, „Viața românească”, nr. 10/1967
- Crohmălniceanu, Ov. S., Un privilegiu literar, „Lucaefărul”, 4 martie 1972
- Crohmălniceanu, Ov. S., Când criticul..., „România literară”, nr. 22/1975
- Cubleșan, Const., Marin Preda : „Moromeții”, Vol. 2, („Cronica literară”), „Tribuna”, nr. 23 noiembrie 1967
- Cubleșan, Const., Marin Preda : „Intrusul” („Cronica literară”), „Tribuna”, 29 august 1968
- Cubleșan, Const., Aspecte ale prozei de inspirație rurală, „Steaua”, nr. 7/1974
- Culcer, Dan; Sin, Mihai, „Imposibila întoarcere” sau despre etica scriitorului, „Vatra”, nr. 8/1971
- Culcer, Dan, Marin Preda : „Marele singuratic”, „Vatra”, nr. 4/1972
- Damian, S., Marin Preda, „Caiete critice”, nr. 1/1957, pp. 46-48
- Damian, S., Convergențe, „Lucaefărul”, 23 decembrie 1968
- Dăboveanu, Claudia, „Fără Preda am fi fost mai distanți și mai indiferenți”, „Jurnalul național”, interviu cu Alexandru Preda, nr. 4969, 16 martie 2009, pp. 8-9
- Dăboveanu, Claudia, A trăi și a muri pentru un singur scop, „Jurnalul național”, interviu cu Alexandru Preda, nr. 4970, 17 martie 2009, p. 12
- Dăboveanu, Claudia, Marin Preda lui Ceaușescu : „Dacă introduceți realismul socialist, eu mă sinucid!”, interviu cu Adrian Păunescu, „Jurnalul național”, nr. 4971, 18 martie 2009, p. 19
- Dăboveanu, Claudia, În amintirea moncherului..., „Jurnalul național”, nr. 5173, 12 octombrie 2009, p. 4
- Diaconescu, Ioana, Marin Preda – „Un scriitor cu atitudine ostilă” în Dosarul Editorul, „România literară”, nr. 43, 31 octombrie 2008, pp. 16-17
- Dimisianu, Gabriel, Actualitate și semnificație în roman, „Gazeta literară”, 18 februarie 1965
- Dimisianu, Gabriel, Marin Preda : „Imposibila întoarcere” („Cronica literară”), „România literară”, 26 august 1971
- Dimisianu, Gabriel, Marin Preda : „Marele singuratic” („Cronica literară”), „România literară”, 2 martie 1972
- Dimisianu, Gabriel, Dinamica evoluției, „Lucaefărul”, nr. 49/1973
- Dimisianu, Gabriel, Acțiune și contemplare, „România liberă”, nr. 18/8 mai 1980
- Dimisianu, Georgeta, Mă simt foarte singură, undeva unde nu există scriitori români, „Azi”, 20 martie 1995
- Dobrescu, Al., „Intrus” întru salvarea umanului (Marin Preda la 50 de ani), „Convorbiri literare”, nr. 14/1972
- Dugneanu, Paul, „Delirul”. Puncte de vedere, „Ramuri”, nr. 3/1975
- Dugneanu, Paul, Limbajul simbolurilor, „Lucaefărul”, 14 aprilie 1980
- Dumitrescu, Geo, Pentru ascuțirea vigilenței în lupta împotriva naturalismului, „Flacăra”, nr. 12/1949, p. 2
- Dumitriu, Dana, Resemnarea lui Moromete, „România literară”, 11 iunie 1970
- Dumitriu, Dana, O mare vocație civică, „Argeș”, nr. 9/1971
- Dumitriu, Dana, De ce nu-l latră câinii pe Isosică, „Almanahul literar”, 1974
- Dumitriu, Petre, Note de cititor despre proza lui Marin Preda, „Viața românească”, nr. 12/decembrie 1953
- Enescu, Radu, Funcția critică a ironiei, III (Ironie și humor), „Familia”, nr. 9/1974
- Fărcășanu, S., Ziua de ieri a lui Ilie Moromete, Scînteia, 15 decembrie 1955
- Filipescu, Alexandru, O „mutație” în roman?, „România literară”, nr. 18/1972
- Florea, Rodica, Marin Preda : „Îndrăzneala” (recenzie), „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, nr. 3-4/1959
- Florea, Rodica, Debutul literar al lui Marin Preda, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, nr. 2/1980
- Foață, Șerban, Circulația tipurilor literare și a temelor în proza lui Marin Preda, „Orizont”, nr. 8/1964
- Gafița, Mihai, Probleme ale romanului contemporan, „Viața românească”, nr. 1/1964
- Gafița, Mihai, Un erou al timpului nostru, „Intrusul” de Marin Preda, „Viața românească”, nr. 12/1968
- Gavriliu, Leonard, Psihologia unei îndrăznești semnificative, („Cronica literară”), „Scrisul bănățean”, nr. 8/1959

- George, Al., „Imposibila singurătate”, „Lucaefărul”, nr. 18/1972
- Georgescu, Nicolae, Trei chestiuni rezultă..., „Lucaefărul”, 13 decembrie 1980
- Georgescu, Paul, „Desfășurarea” („Cronica literară”), Știința, 25 decembrie 1952
- Georgescu, Paul, O privire asupra prozei contemporane, „Viața românească”, nr. 8/1964
- Georgescu, Paul, Recitind „Întâlnirea din Pământuri” de Marin Preda, „Viața românească”, nr. 9/1965
- Georgescu, Paul, Însemnări despre romanul românesc, „Viața românească”, nr. 4/1966
- Georgescu, Paul, „Desfășurarea” („Cronica literară”), „Știința”, 25 decembrie 1972
- Gheorghete, Aurelian Ion, O ființă ciudată dintr-o altă alcătuire, „Adevărul”, 6 august 2002
- Gherasim, Viorica, Marin Preda traversează o posteritate dificilă, „Cotidianul”, 6 august 2002
- Ghidirmic, Ovidiu, Sub semnul fertil al întrebărilor, „Ramuri”, nr. 12/1971
- Ghidirmic, Ovidiu, Nuvelistica lui Marin Preda, „Ramuri”, nr. 2/1972
- Ghidirmic, Ovidiu, Dreptatea lui Țugurlan, „Ramuri”, nr. 6/1974
- Gorcea, Mihai Petre, „Intrusul” (Arta prozatorilor de azi), „Argeș”, nr. 9/1972
- Gorcea, Mihai Petre, Valuri ale prozei de ficțiune, „Argeș”, nr. 6/1974
- Grigurcu, Gh., Marin Preda : „Imposibila întoarcere” („Cronica literară”), „Familia”, nr. 10/1971
- Grigurcu, Gh., Clasicismul operei lui Marin Preda, „Familia”, nr. 8/1972
- Grigurcu, Gh., Marin Preda : „Delirul”, „Familia”, nr. 4/1975
- Grigurcu, Gh., O scrisoare a lui Marin Preda, „Cafeneaua literară”, nr. 7, iulie 2010, p. 3
- Gurghianu, Aurel, Care ești d-ta adevărat, d-le Marin Preda? „Steaua”, nr. 2/1970
- Hagi, Grigore, Uriașa lumină, „Lucaefărul”, 24 mai 1980
- Horodincă, Georgeta, Realitatea vie a umanismului socialist. Însemnări despre arta de novelist a lui Marin Preda, „Contemporanul”, 12 august 1960
- Horodincă, Georgeta, Marin Preda și proza europeană, „Secolul XX”, nr. 5/1966, pp. 174-177
- Horodincă, Georgeta, Marin Preda, prozator modern, „Viața românească”, nr. 9/1968
- Hurezeanu, Damian, Istoria în opera lui Marin Preda, prima parte în „Apostrof”, nr. 3/2010, pp. 3-5, partea a II a, în „Apostrof”, nr. 3/2010, pp. 4-6
- Ionescu, Constant., Sămănătorismul și literatura despre țărani. Astăzi : Marin Preda, „România literară”, nr. 1127/19/aprilie 1948
- Iorgulescu, M., Moromeții („Cronica reeditărilor”), „Argeș”, nr. 1/1972
- Iorgulescu, M., Marin Preda (Tabla de materii), „Convorbiri literare”, 15 aprilie 1972
- Iorgulescu, M., Romanul unei năzuințe morale, „România literară”, nr. 51/1972
- Iorgulescu, M., Spectaculosul interior (Marin Preda la 5 de ani), „Convorbiri literare”, nr. 14/1972
- Iorgulescu, M., O mare conștiință, „România literară”, nr. 21/1980
- Ivănescu, Cezar, Romanul unor vremi apuse?, „Lucaefărul”, nr. 7/15 februarie 1975
- Ivănescu, Cezar, Moromețiana, „Lucaefărul”, 30 mai 1980
- Ivănescu, Cezar, Marin Preda și amintirile din copilărie, „Totuși iubirea”, nr. 34/8-15 septembrie, p. 5
- Jalbă, C., Câteva observații cu privire la limba și stilul lui Marin Preda, „Limbă și literatură”, 1960, pp. 65-74
- Lirescu, Cristian, Despre o anume pradă a imaginarului, „Lucaefărul”, 24 mai 1980
- Luca, Eugen, Tragedia lui Moromete, „Contemporanul”, 1 martie 1968
- Lupan, Radu, Actualitatea „Moromeților” (Trecutul cu ochii prezentului), „Gazeta literară”, nr. 52/1957
- Manega, Miron, Maestrul și discipolul, „Jurnalul național”, nr. 4978, 25 martie 2009, p. 12
- Manolescu, Nicolae, Marin Preda : „Risipitorii” („Cronica literară”), „Contemporanul”, 7 decembrie 1962
- Manolescu, Nicolae, Autorul și eroul lui („Cronica literară” : „Întâlnirea din Pământuri”), „Contemporanul”, 8 iulie 1966
- Manolescu, Nicolae, Marin Preda : „Moromeții”, vol. 2 („Cronica literară”), „Contemporanul”, 15 decembrie 1967
- Manolescu, Nicolae, Marin Preda : „Intrusul” („Cronica literară”), „Contemporanul”, 26 iulie 1968
- Manolescu, Nicolae, „Intrusul”, „Contemporanul”, 26 iulie 1973
- Manolescu, Nicolae, Un roman istoric și politic, „România literară”, nr. 6/1975
- Manolescu, Nicolae, Cel mai iubit dintre pământeni, „România literară”, nr. 13/27 martie 1980
- Manolescu, Nicolae, Recviem pentru o cunoștință sfâșiată, „România literară”, nr. 21/22 mai 1980
- Manolescu, Nicolae și Simion, Eugen, Convorbiri despre proză, „Intrusul”, „Lucaefărul”, 3 august 1968
- Mareș, Radu, Ficțiune și realitate în „Delirul”, „Tribuna”, nr. 26/1975
- Marincovici, Magda, Tinerii nu prea au auzit de Marin Preda, „Jurnalul național”, 6 august 2002
- Marino, Adrian, Din nou : „Risipitorii”, „România literară”, 5 martie 1970
- Marino, Adrian, Specificul literaturii române contemporane, „Viața românească”, nr. 4/1971
- Martin, Mircea, Tema singurătății, „România literară”, nr. 21/1980
- Matiș, Rodica, Copilăria lui Marin Preda și „aventura conștiinței”, „Tribuna” (în suplimentul „Claviaturi”), nr. 183, 16-30 aprilie 2010, pp. X-XII
- Matiș, Rodica, Drumul sinuos al debutului : Marin Preda (fragment), „Tribuna”, nr. 194, 1-15 octombrie 2010, p. 13
- Matiș, Rodica, Marin Preda/Imposibila întoarcere, „Tribuna” (în suplimentul „Claviaturi”), nr. 195, 16-31 octombrie 2010, pp. IV-V
- Meliusz, Jozsef, Drumul spre adevăr : demistificarea și demitizarea, „Lucaefărul”, 28 august 1971
- Michael-Titus, C., Marin Preda și romanul european de azi, „Lucaefărul”, 1980
- Micu, Dumitru, Marin Preda : „Moromeții” („Cronica literară”), „Contemporanul”, nr. 50/1955
- Micu, Dumitru, Drama individualismului în „Moromeții”, „Contemporanul”, nr. 29/1956
- Micu, Dumitru, Marin Preda, „Gazeta literară”, nr. 33/1959
- Micu, Dumitru, Marin Preda, „Imposibila întoarcere” („Cronica literară”), „Știința”, nr. 8942/19 octombrie 1971
- Micu, Dumitru, Marin Preda : „Marele singuratic” („Cronica literară”), „Știința”, 4 mai 1972
- Micu, Dumitru, „Delirul”, „Contemporanul”, nr. 11/1975
- Micu, Dumitru, Eros și meditație, „România literară”, 5 iunie 1975
- Micu, Dumitru, Un remarcabil roman politic, „Contemporanul”, nr. 11/1975
- Micu, Mircea, Marin Preda așa cum l-am cunoscut (interviu), „Lucaefărul”, 13 februarie 1989
- Mihăescu, Valentin F., Un roman total, „Lucaefărul”, 12 aprilie 1980

Mihăilescu, Dan C., Sub destinul unei istorii, „Luceafărul”, 12 aprilie 1980
Mincu, Marian, Întâmplări cu Marin Preda, „Cotidianul”, 24-25 august 2002
Modest, Morariu, Marin Preda (Profiluri contemporane), „Steaua”, nr. 11/1959
Mugur, Florin, O convorbire cu Marin Preda, „Convorbiri literare”, nr. 22/1972
Mugur, Florin, O dragoste a „Marelui singuratic”, „Contemporanul”, nr. 32/1972
Mugur, Florin, „Convorbiri cu Marin Preda” sau confesiunea provocată, „Orizont”, nr. 27/1973
Mugur, Florin, Profesiunea de scriitor, „România literară”, nr. 21/1980
Munteanu, A. D., Individ și destin istoric, „Contemporanul”, 21 iunie 1968
Munteanu, A. D., Tema povestitorului, „Luceafărul”, 25 septembrie 1971
Munteanu, Romul, Câteva observații despre arta analizei psihologice în proza lui Marin Preda, „Tinărul scriitor”, nr. 9/1956
Neașu, Iulian, Interviu cu Marin Preda, „Orizont”, nr. 2/1968
Nedelcovici, Bujor, Romanul și istoria, „Luceafărul”, nr. 19/1974
Nemoianu, Virgil, Conștiința epică, „Viața românească”, nr. 12/1973
Nicolau, P., Marin Preda : „Marele singuratic”, „Amfiteatru”, nr. 3/1972
Novăceanu, Dărie, Marin Preda – o explicație, „Ziua” („Ziua literară”), 5 august 2002
Novăceanu, Dărie, Marin Preda, explicație la o altă explicație și alte amănunte, „Ziua” („Ziua literară”), 19-25 august 2002
Oprea, Al., Izbânda realismului în creația lui Marin Preda, „Viața românească”, nr. 12/1963
Oprina, Adrian, Sub semnul politicului, „Convorbiri literare”, nr. 4/1972
Pagu, Adela, muncitoare la secția de întreținere a F. R. B., membră a comitetului de secție, Despre o cronică din „Flacăra” și chipul muncitorului de azi, „Flacăra” nr. 8/25 februarie 1950
Păpilian, Al., „Marele singuratic”, „Luceafărul” nr. 31/1974
Păcurariu, Francisc, Literatură, istorie, actualitate, „România literară”, nr. 30/1975
Păunescu, Adrian, Tovarășe Marin Preda, nu ne luați cuvintele, „Luceafărul”, 9 octombrie 1965
Păunescu, Adrian, Revanșa scriitorului asupra personajelor sale, „Luceafărul”, 28 august 1971
Păunescu, Adrian, Zile și nopți cu Marin Preda, „Totuși iubirea”, nr. 3099, august 1992
Păunescu, Adrian, Țăranul tragic, „Flacăra”, nr. 21, 22 mai 1980, p. 1
Petrescu, Liviu, Pasiunea lui Moromete, „România literară”, 15 aprilie 1971
Piru, Al., Certitudinea că nimeni nu mai poate să-ți ia condeiul din mână, „Luceafărul”, 28 august 1971
Piru, Al., Marin Preda : „Moromeții”, I-II („Cronica literară”), „Ramuri”, nr. 11/1971
Piru, Al., Marin Preda : „Intrusul” – „Marele singuratic”, („Cronica literară”), „Ramuri”, nr. 4/1972
Piru, Al., „Risipitorii”, ediția a IV a revăzută, „România literară”, nr. 2/1973
Piru, Al., „Delirul”, „Ramuri”, nr. 11/1975
Piru, Al., Anii de ucenicie ai lui Marin Preda, „Luceafărul”, 6 august 1977
Podgoreanu, Traian, „Risipitorii”, roman complex, „românia literară”, nr. 46/1972
Podgoreanu, Traian, Un erou contemporan, „România literară”, nr. 8/1975
Pop, Sînziana, Obsesia realității, „Luceafărul”, 28 august 1971
Popa, Marian, A propos de ...Marin Preda : „Moromeții”, II, „Luceafărul”, 11 noiembrie 1967
Popa, Marian, Rememorări : „Colina”, „Luceafărul”, 24 mai 1980
Popescu, Magdalena, Marin Preda : „Risipitorii” ediția a III-a („Cronica literară”), „România literară”, 1 ianuarie 1970
Popescu, Radu, Marin Preda : „Îndrăzneala” („Cronica literară”), „Contemporanul”, nr. 49/1959
Popper, J., Un scriitor talentat și o concepție literară depășită : Marin Preda și „Întâlnirea din Pământuri”, „Flacăra”, nr. 19/9 mai 1948
Priboi, Titus, „Îndrăzneala” de Marin Preda 9din cărțile anului XV), „România liberă”, 18 august 1959
Pruteanu, George, Marin Preda : „Marele singuratic”, „Convorbiri literare”, nr. 9/1972
Pruteanu, George, Marin Preda, „Convorbiri literare”, nr. 4/1973
Pruteanu, George, Marin Preda – Florin Mugur, „Convorbiri literare”, nr. 11/1973
Raicu, Lucian, Marin Preda : „Moromeții” (Însemnări de lector), „Contemporanul”, nr. 36/1955
Raicu, Lucian, Dezvoltarea romanului social, „Viața românească”, nr. 12/1955
Raicu, Lucian, Țăranul lui Marin Preda, un personaj modern, „Contemporanul”, nr. 7/1958
Raicu, Lucian, La lumina revoluției, „Luceafărul”, nr. 15/1958
Raicu, Lucian, Marin Preda : „Friguri”, „Viața românească”, nr. 2/1964
Raicu, Lucian, Eterna reîntoarcere, „Luceafărul”, 4 martie 1972
Raicu, Lucian, Temele obsedante (Marin Preda la 50 de ani), „România literară”, nr. 32/1972
Raicu, Lucian, „Întâlnirea din Pământuri”, România literară”, nr. 19/1975
Robescu, Marius, Satul scufundat în istorie, „Luceafărul”, nr. 7/15 februarie 1975
Roman, Andrei, Erou și acțiune în nuvelele lui Marin Preda, „Luceafărul”, nr. 46/1974
Rotaru, Ion, Moromeții, probleme de limbă și stil, „Tribuna”, nr. 12/1958
Roznoveanu, M., Marin Preda : „Imposibila întoarcere”, „Tomis”, nr. 10/1971
Rusu, M. N., Proza evenimentului la Marin Preda, „Luceafărul”, nr. 39/1974
Sasu, Aurel, Vocația politică a romanului, „Steaua”, nr. 4/1974
Sângeorzan, Zaharia, Romanul românesc, „Convorbiri literare”, nr. 8/1974
Simion, Eugen, Marin Preda : „Moromeții”, vol. II („Cronica literară”), „Gazeta literară”, 30 noiembrie 1967
Simion, Eugen, Cu autorul „Moromeților” despre posibilitățile romanului, „Gazeta literară”, 18 ianuarie 1968
Simion, Eugen, Spațiu social – timp psihologic, „România literară”, nr. 41/1973
Simion, Eugen, Un procedeu epic în „Marele singuratic”, „România literară”, nr. 51/1973
Simion, Eugen, „Delirul” de Marin Preda, „Luceafărul”, nr. 26/28 iulie 1975
Simion, Eugen, Romanul total, „România literară”, nr. 13/27 martie 1980
Simion, Eugen, Omul predist, „Flacăra”, 1980
Simion, Eugen, Despărțirea de Marin Preda, „România literară”, nr. 21/1980
Simion, Eugen, Tânărul Preda, „România literară”, 20 octombrie 1983
Simion, Eugen, Marin Preda 80, „Cotidianul”, 13 august 2002

- Sirbu, I., Însemnări despre romanul „Moromeții”, „Iașul literar”, nr. 1/1956
 Smeu, Gr., Meditația incantatoare, „Gazeta literară”, 22 februarie 1968
 Smeu, Gr., „Marele singuratic” și reveria amurgului, „România literară”, nr. 7/1973
 Soare, Gh., Salcâmul lui Moromete, „Argeș”, nr. 8/1973
 Sorescu, Marin, Un jurnal intim? „Lucafaurul”, 28 august 1971
 Sorianu, Vlad, „Imposibila întoarcere”, „Ateneu”, nr. 10/1971
 Stancu, Horia, Marin Preda : „Ana Roșculeț”, „Viața românească”, nr. 11/1949
 Stănescu, C., Eroul și lacheul, „Adevărul”, 10 august 2002
 Stănescu, C., Mesajul secret al „Delirului”, „Adevărul”, 17 august 2002
 Stănescu, Constantin, „Imposibila întoarcere” de marin Preda („Cronica literară”), „Scînteia tineretului”, 1971
 Stănescu, Constantin, Singurătatea lui Moromete, „Argeș”, nr. 4/1972
 Stănescu, Constantin, Marin Preda sau dezlegarea de mit, „România literară”, nr. 41/1973
 Strihan, Andrei, Despre un viitor roman al lui Marin Preda, „Flacăra”, nr. 42/1948
 Suluțiu, Octav, Marin Preda, „Întâlnirea din Pământuri”, „Națiunea”, nr. 625/26 aprilie 1948
 Șipoș, Mariana, Marin Preda – 80 de ani, „Curentul”, 12 august 2002
 Ștefănescu, Al. I., Cu privire la „Ana Roșculeț”, „Viața românească”, nr. 5/1950
 Ștefănescu, Alex., Marin Preda la o nouă lectură, „România literară”, nr. 29/22-28 iulie 1998
 Tașcu, Valentin, Mutațiile romanului rural, „Steaua”, nr. 15/1950
 Tertulian, N., Nuvelă valoroasă dedicată Eliberării, „Gazeta literară”, nr. 23/1959
 Tertulian, N., Marin Preda : „Risipitorii” („Cronică literară”), „Viața românească”, nr. 2/1963
 Tihan, T., Proza rurală între mit și realitate, „Steaua”, nr. 7/1974
 Tomuș, M., „Marele singuratic”, „Transilvania”, nr. 2/1972
 Trandafir, C., Glose despre arta lui Marin Preda (Opinii), „Convorbiri literare”, nr. 6/1973
 Tuchilă, Costin, Metafora risipirii, „Lucafaurul”, 24 mai 1980
 Tudor, Eugenia, Marin Preda : „Întâlnirea din Pământuri” („O samă de cuvinte”), „Lucafaurul”, nr. 18/1960
 Tudor, Eugenia, Timp istoric și destin în romanul actual, „Viața românească”, nr. 1/1971
 Tudor, Eugenia, „Convorbiri cu Marin Preda”, „Viața românească”, nr. 2/1974
 Tudor, Eugenia, Fapt de viață și transfigurare artistică, „România literară”, nr. 26/1975
 Țoiu, C., Foaia sofiștilor păguboși, „Lucafaurul”, 28 august 1971
 Țoiu, C., „Marea călătorie”, „România literară”, 19 decembrie 1975
 Ulici, Laurențiu, Povestea nepovestită, „România literară”, nr. 21/1980
 Ungheanu, M., Întâlnirea din Pământuri” („Cronică literară”), „Ramuri”, nr. 9/15 august 1966
 Ungheanu, M., „Moromeții” înainte de apariția în volum, „Ramuri”, nr. 10/1967
 Ungheanu, M., Moromeții, II, „Scînteia tineretului”, ianuarie 1968
 Ungheanu, M., Moromeții, vol. II („Cronica literară”), „Ramuri”, nr. 1/1968
 Ungheanu, M., Antimoromețianismul lui Marin Preda (ecuații critice), „Ramuri”, nr. 10/15 octombrie 1968
 Ungheanu, M., „Intrusul” de Marin Preda, „Lucafaurul”, 22 iunie 1968
 Ungheanu, M., „Risipitorii” de Marin Preda („Cronica literară”), „Scînteia”, 10 februarie 1970
 Ungheanu, M., „Intrusul” sau drama ficțiunii contrazise, „România literară”, 1972
 Ungheanu, M., Viața ca o pradă („Cronica literară”), „Lucafaurul”, 14 mai 1977
 Ungheanu, M., Întâlniri cu Marin Preda, „Lucafaurul”, 7 august 1982
 Ungheanu, M., Firul de iarbă, Marin Preda și „Pluta Meduzei”, „Timpul”, 14-20 august 2002
 Ungureanu, C., Un nou „Risipitorii” (miniaturi), „Orizont”, nr. 2/1965
 Ungureanu, C., Nuvela română contemporană, „Orizont”, nr. 3/1965
 Ungureanu, C., „Imposibila întoarcere”, „Orizont”, nr. 10/1971
 Ungureanu, C., „Delirul”, „Orizont”, nr. 10/1975
 Vasiescu, Alex., Marin Preda : „Imposibila întoarcere”, „Amfiteatru”, nr. 1/1972
 Vlad, Ion, Incendiul înalt al conștiinței, „Tribuna”, 9 septembrie 1971
 Vlad, Ion, Istoria unei conștiințe („Marele singuratic”), „Tribuna”, 9 martie 1972
 Vlad, Ion, Întoarcerea posibilă, „Tribuna”, nr. 9/1975
 Zalis, H., Marin Preda în „Întâlnirea din Pământuri”, „Viața românească”, nr. 7/1968
 Zamfir, Mihai, Cel mai camusian dintre scriitorii români (I și II), „Lucafaurul”, 5 și 12 aprilie 1980
 *** Marin Preda, „Ana Roșculeț”, „Flacăra”, nr. 5, 4 februarie 1950
 *** O adevărată confruntare cu viața, „Flacăra”, nr. 20, 20 mai 1950
 *** Misterul jurnalului foarte intim, „Ziua” („Ziua literară”), nr. 12, 5 august 2002
 „România literară”, nr. 29, 22-28 iunie 1998 (opinii despre colaboraționismul lui Marin Preda)
 *** Istorie și literatură (Dezbaterile „Contemporanul”), „Contemporanul”, nr. 18/1975

3. BIBLIOGRAFIE CRITICĂ GENERALĂ

- Barthes, Roland, Plăcerea textului, Editura Echinoc, Cluj-Napoca, 1994
 Braga, Corin, De la arhetip la anarhetip, Editura Polirom, Iași, 2006
 Braga, Corin (coord.), Concepte și metode în cercetarea imaginarului, Editura Polirom, Iași, 2007
 Cordoș, Sanda, Lumi din cuvinte. Reprezentări și identități în literatura română postbelică, Editura Cartea Românească, București, 2012
 Constantiniu, Florin, O istorie sinceră a poporului român, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008

- Durand, Gilbert, Figuri mitice și chipuri ale operei – de la mitocritică la mitanaliză, Editura Nemira, București, 1997
- Durand, Gilbert, Aventurile imaginii. Imaginația simbolică. Imaginarul, Editura Nemira, București, 1990
- Durand, Gilbert, Structurile antropologice ale imaginarului, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000
- Durand, Gilbert, Introducere în mitodologie, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2004
- Eco, Umberto, Șase plimbări prin pădurea narativă, Editura Pontica, 2006
- Fotache, Oana; Băicoianu, Anca (coord.), Teoria literaturii. Orientări în teoria și critica literară contemporană, Editura Universității din București, București, 2005
- Freud, Sigmund, Eseuri de psihanaliză aplicată, Editura Trei, București, 1994
- Freud, Sigmund, Opere esențiale, Vol. 3, Psihologia inconștientului, Editura Trei, București, 2009
- Genette, Gerard, Introducere în arhitext, Editura Univers, București, 1994
- Glodeanu, Gheorghe, Romanul : aventura spirituală a formei literare proteice, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007
- Ghidirmic, Ovidiu, Confruntări critice. Teoria și practica hermeneuticii, Editura Academiei Române, București, 2014
- Grigor, Andrei, Romanele lui Marin Preda, Editura Aula, Brașov, 2003
- Kristeva, Julia, Pentru o teorie a textului, Editura Univers, București, 1980
- Kundera, Milan, Arta romanului. Eseu, editura Humanitas, București, 2008
- Lejeune, Philippe, Pactul autobiografic, Editura Univers, București, 2000
- Donskis, Leonidas, Putere și imaginație : studii de politică și literatură, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012
- Berdiaev, Nikolai, Filosofia lui Dostoievski, Institutul European, Iași, 1992
- Lukács, Georg, Teoria romanului. O încercare istorico-filosofică privitoare la formele marii literaturi epice, Editura Univers, București, 1977
- Manolescu, Nicolae, Desenul din covor, Editura Cartea Românească, București, 1998
- Manolescu, Nicolae, Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură, Editura Paralela 45, Pitești 45, 2008
- Marino, Adrian, Dicționar de idei literare, Editura Eminescu, București, 1973
- Mauron, Charles, De la metaforele obsedante la mitul personal, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
- Mitchievici, Angelo; Stanomir, Ioan, COMUNISM INC. Istorii despre o vreme care a fost, Editura Humanitas, București, 2016
- Pavel, Toma, Gândirea romanului, Editura Humanitas, București, 2008
- Philippe, Gilles, Romanul. De la teorii la analiză, Institutul European, Iași, 2007
- Pirjol, Florina, Carte de identități, Editura Cartea Românească, București, 2014
- Popa, Marian, Literatura română de azi pe mâine, II, Editura Semne, București, 2009
- Popescu, Simona, Autorul, un personaj, Editura Paralela 45, Pitești, 2015
- Robert, Marthe, Romanul începuturilor și începuturile romanului, Editura Univers, București, 1983
- Săndulescu, Alexandru, Dicționar de termeni literari, Editura Academiei, București, 1976
- Petroșel, Daniela, Ficțiunea metodelor critice, editura Piru, Iași, 2015
- Simion, Eugen, Sfidarea retoricii. Jurnal german, Editura Cartea Românească, București, 1984
- Simuț, Ion, Arena actualității. Confidențe, Editura Polirom, Iași, 200
- Teodorov, Tzvetan, Omul deșădăcinat, Institutul European, Iași, 1999
- Turcan, Dumitru, Introducere în studiile literare, Institutul European, Iași, 2007
- Țeposu, G. Radu, Viața și opiniile personajelor, Editura Cartea Românească, București, 1983
- Ursa, Mihaela, Eroticon. Tratat despre ficțiunea amoroasă, Editura Cartea Românească, București, 2012
- Vlad, Ion, Romanul universurilor crepusculare, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2004.